

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

งานวิจัยเรื่อง “การควบคุมการนำเสนองานและการแทรกแซงสื่อมวลชนในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ.2544-2545)” ผู้วิจัยอาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่สามารถอธิบายถึงปัญหาสาเหตุ และผลกระทบของการแทรกแซงสื่อมวลชน รวมทั้งแนวคิดในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนอันเป็นอุดมการณ์ที่จะช่วยให้สื่อมวลชนหลุดพ้นจากการแทรกแซงได้

- 2.1 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy Theory)
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาและอุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อมวลชน (Professional Ideology)
- 2.3 พัฒนาการของการแทรกแซงสื่อมวลชนไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพสื่อมวลชนภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy Theories)

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ การควบคุมการนำเสนองานและการแทรกแซงสื่อมวลชนในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ.2544-2545)” ผู้วิจัยได้ใช้กรอบทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theories) ในกลุ่ม Political Economy เป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจการเมืองที่มีส่วนกำหนดกระบวนการทำงานของสื่อมวลชน โดยการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้องกับสื่อ (Ownership) ระบบการควบคุมสื่อด้วยกลไกทางเศรษฐกิจและการเมืองนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสื่อมวลชนกับชนชั้นอำนาจ (อำนาจรัฐหรืออำนาจทุน) ทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนว่า รัฐมองสื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการควบคุมทางสังคม ขณะที่นายทุนมองสื่อเป็นอุตสาหกรรมอย่างหนึ่งที่ทำการผลิตเพื่อหวังผลกำไรเป็นสิ่งสำคัญ ในกรณีของประเทศไทย นายทุนคือรัฐที่มองสื่อเป็นทั้งเครื่องมือทางการเมืองและเป็นอุตสาหกรรมการผลิตที่หวังผลกำไร

ทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theories) เริ่มต้นตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นที่รู้จักในนามของ ทฤษฎี แบบมาร์กซิส (Marxist) หรือทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ทฤษฎีนี้ได้ผ่านกระบวนการทดสอบโดยนำมาใช้ในการปฏิบัติจริงมีขอบในการวิพากษ์

วิจารณ์ปรากฏการณ์ทางสังคมโดยคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดนี้และเป็นที่รู้จักกันในนาม “ ลัทธิมาร์กซ์ ” หรือ “ วิธี การแบบมาร์กซิส (Marxist)

หากพิจารณาจากแนวคิดของ K.Marx (D.Mcquail, 1987) ผู้วางรากฐานแนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต มาร์กซ์เชื่อว่า “ ชนชั้นใดมี อำนาจในการครอบครองปัจจัยในการผลิต ย่อมมีอำนาจในการควบคุมปัจจัยในการผลิตความคิดของสังคมด้วย ” ทำให้เห็นภาพชัดเจนว่า สื่อมวลชนในฐานะปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งในสังคมที่ผลิตความคิดหรือข้อมูลข่าวสารเผยแพร่สู่สาธารณชน สื่อจึงมักถูกครอบครองโดยกลุ่มปกครอง กลุ่มเจ้าของทุนหรืออำนาจในสังคม เพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ไปยังกลุ่มต่างๆของสังคม โดยไม่เปิดโอกาสให้มีการนำเสนอความคิดเห็นที่ขัดแย้งเพราะมีเป้าหมายสำคัญในการตอบสนองผลประโยชน์และความต้องการของตนมากกว่าคนในสังคม เมื่อหมดยุคสมัยของมาร์กซ์แล้ว แนวคิดนี้ได้พัฒนาจนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ

2.1.1 กลุ่ม Political Economy of Media

2.1.2 กลุ่ม Neo-Marxist

2.1.1 กลุ่ม Political Economy of Media แนวคิดหลักของกลุ่มนี้ยึดมั่นตามหลักการวิเคราะห์ของ Marx ที่ให้น้ำหนักความสำคัญแก่การวิเคราะห์มิติเศรษฐกิจการเมืองเป็นหลัก เพราะเป็นโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) ของสังคมโดยถือว่ามีมิติเรื่องความคิด จิตสำนึกอุดมการณ์เป็นสิ่งที่ต้องต่อเนื่องตามมาในฐานะที่เป็นโครงสร้างส่วนบน (Superstructure)

Garnham (1986) อธิบายไว้ว่าแนวคิดนี้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมกับระบบการเมืองที่มีอิทธิพลในการกำหนดระบบสื่อสารมวลชน โดยให้ความสำคัญกับการเป็นเจ้าของสื่อ (ownership) เป็นผู้ควบคุมสื่อ โครงสร้างในการเป็นเจ้าของมีลักษณะอย่างไร ธุรกิจสื่อสารมวลชนมี กลไกในการทำงานอย่างไร

กาญจนา แก้วเทพ (2541) ได้วิเคราะห์ผลที่เกิดจากสภาวะที่สื่อมวลชนดำเนินการอยู่ในระบบทุนนิยมนั้นกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง ได้ทำนายว่าผลที่เกิดตามมาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือ สื่อที่ดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นอิสระจากระบบทุน (ไม่หวังผลกำไร) และอิสระจากนายทุนจะล้มหายตายจากไป สื่อที่ต้องการจะเอาชีวิตรอดอยู่ต่อไป จะทำงานอย่างมีอิสระ

น้อยลงทุกที จะเกิดการรวมศูนย์ของตลาดในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการรวมศูนย์ของทุนการ
 กระจุกตัวของสื่อในตลาดผู้บริโภค ผู้ทำงานสื่อจะต้องใช้กลยุทธ์การผลิตที่ลดความเสี่ยงให้น้อย
 ที่สุดเช่น การนำเอาละครโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ที่เคยสร้างมาแล้วกลับมาสร้างใหม่อย่างซ้ำซาก
 ทำให้ไม่มีใครกล้าแหวกตลาดหรือทวนกระแสออกไป สุนทรียะและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 กลายเป็นสิ่งที่หาได้ยาก มีการลดลงของสาขาที่ทำกำไรน้อย เช่นรายการสารคดีที่มีคุณภาพทาง
 โทรทัศน์จะลดน้อยลง นายทุนทุกรายจะพากันแห่ไปผลิตรายการเกมโชว์ กลุ่มคนที่มีอำนาจการ
 ชื่อน้อยจะกลายเป็นกลุ่มที่ไม่มีผลงานสื่อให้เลือกชม เช่น เด็ก และผู้สูงอายุ เนื้อหาของข่าวสาร
 จะมีลักษณะไม่สมดุลย์ทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อเอาใจนายทุน ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมือง

นอกจากนี้ยังมีการทำนายแนวโน้มของสื่อมวลชนกลุ่ม 'Political Economy' ไว้
 ดังนี้

- อำนาจการเป็นเจ้าของสื่อ (Ownership) จะตกอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อย
 ทั้งในขอบเขตของประเทศและในระดับโลก ซึ่งเป็นแนวโน้มเดียวกับการกระจุกตัวหรือรวมศูนย์
 ของทุนทุกประเภท
- มิติด้านเศรษฐกิจของข่าวสาร จะเพิ่มความสำคัญมากขึ้นในระดับโลก
 ทั้งนี้ สืบเนื่องจากการรวมตัวกันระหว่างกลุ่มธุรกิจโทรคมนาคมกับธุรกิจการกระจายเสียง
- การควบคุมจากภาครัฐจะมีน้อยลงดังจะเห็นได้จากแนวคิดเรื่องการผ่อนคลาย
 การควบคุม (Deregulation) การแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นเอกชน (privatization) หรือ
 การอนุญาตให้มีวิทยุ / โทรทัศน์ที่มีเอกชนเป็นเจ้าของ (Liberalization) เป็นต้น

2.1.2 กลุ่ม Neo marxist แนวคิดนี้พัฒนาแบบยกเครื่องแนวคิดของ Marx
 โดยให้ความสำคัญในการวิเคราะห์มิติ ทางวัฒนธรรม ความคิด อุดมการณ์ เป็นหลักมากกว่า
 โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองเพราะเล็งเห็นถึงอิทธิพลของโครงสร้างส่วนบนที่สามารถธำรงรักษา
 และให้ความชอบธรรมระบบที่กำลังเป็นอยู่ (reproduction) รวมทั้งมั่นใจว่า หากไม่มีการ
 เปลี่ยนแปลงไปในส่วนของโครงสร้างส่วนบนนี้ การเปลี่ยนแปลงสังคมโดยส่วนรวมจะเป็นไปไม่ได้
 กลุ่ม Neo Marxist แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อยๆคือ

2.1.2.1 Hegemonic Theory of Media แนวคิดของกลุ่มนี้มีนักคิด
 สำคัญ 2 ท่านคือ L.Althusser และ A.Gramsci ที่ได้สาธิตวิธีการวิเคราะห์ทฤษฎีสังคม เช่น
 โรงเรียนและสื่อมวลชนอันเป็นกลไกที่ทำงานด้านวัฒนธรรมและความคิด

2.1.2.2 Frankfurt School เป็นกลุ่มนักวิชาการเยอรมันในมหาวิทยาลัย Frankfurt ที่มีชีวิตอยู่ในช่วงนาซี เรื่องอำนาจและประจักษ์ถึงพลังอำนาจของสื่อมวลชนที่เป็นตัวอย่าง “อุตสาหกรรมวัฒนธรรม” (Cultural Industry) ในโลกสมัยใหม่ นักคิดเด่นๆในสำนักนี้ได้แก่ Horkheimer Adorno Marcuse เป็นต้น

2.1.2.3 Birmingham School สำนักนี้เป็นกลุ่มที่ถูกเรียกว่า Critical Cultural Study เนื่องจากเป็นนักวิชาการในมหาวิทยาลัย Birmingham ในประเทศอังกฤษ ศึกษาการวิเคราะห์วัฒนธรรมด้วยทศนะเชิงวิพากษ์ นักคิดในสำนักนี้เริ่มมาจาก R.Williams และ S.Hall (ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมคนแรก)

กาญจนา แก้วเทพ (2540) สรุปแนวคิดพื้นฐานของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นว่าเมื่อกลุ่มชนชั้นนำ (elites) มีอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองอยู่ในมือคนกลุ่มนี้ ก็จะมีการใช้อำนาจนั้นเข้ามาควบคุมกลไกด้านสื่อมวลชนของสังคมไปด้วยในลักษณะเป็นผู้ครอบครองกรรมสิทธิ์ (Ownership) ทั้งนี้เพื่อรักษาสถานภาพเดิมที่ได้เปรียบของตนเองเอาไว้ ดังนั้นหน้าที่โดยพื้นฐานของสื่อมวลชน โดยเฉพาะในรายงานข่าวจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของกลุ่มผู้มีอำนาจ (authority) โดยตรงจึงจำเป็นต้องสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มผู้มีอำนาจ

สำหรับในกรณีของไทยสามารถใช้แนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) มาอธิบายโครงสร้างของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ตั้งแต่ระยะแรก (พ.ศ.2475-2501) รัฐเป็นผู้ ครอบครองและบริหารคลื่นความถี่หรือเทคโนโลยีทั้งสองประเภทแบบผูกขาด เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ อำนาจรัฐและผู้นำทางการเมือง ในระยะต่อมา (พ.ศ.2502 จนถึงปัจจุบัน) รัฐได้ให้สัมปทานแก่กลุ่ม ธุรกิจเอกชนในการใช้วิทยุและโทรทัศน์เพื่อการค้า โครงสร้างของระบบจึงประกอบด้วยส่วนของสื่อของรัฐ และสื่อเอกชน คู่ขนานกัน แต่กรรมสิทธิ์ของคลื่นยังคงเป็นของรัฐผ่านส่วนราชการต่างๆ ดังนั้นอุตสาหกรรมวิทยุและโทรทัศน์ของไทยจึงตกอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลจากอำนาจรัฐมาโดยตลอด

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2542) ตั้งข้อสันนิษฐานหลักข้อหนึ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรมอุปถัมภ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของสังคมไทยที่ดำรงมาอย่างช้านาน ว่าเป็นสิ่งที่มีผลสำคัญ

ต่อการพัฒนาโครงสร้างของการจัดระบบวิทยุและโทรทัศน์ วัฒนธรรมอุปถัมภ์นี้ได้ถูกถ่ายทอดมาเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสื่อสารมวลชนด้านวิทยุ และโทรทัศน์ส่งผลให้กลายเป็นระบบที่มีการปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมาก

เมื่อพิจารณาจากลักษณะโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ และการเมืองของไทยในปัจจุบัน ปรากฏรูปแบบของระบบทุนนิยมอย่างชัดเจน ประกอบกับการรวมศูนย์อำนาจของรัฐบาลในระบบพรรคการเมืองใหญ่ผูกขาดอำนาจรัฐสภา มีผลทำให้ระบบการตรวจสอบจากภาคประชาชนเป็นไปได้อย่างยากยิ่ง สื่อมวลชนจึงถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่ ในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ขณะที่รัฐบาลมีการควบคุมการนำเสนอข่าวและแทรกแซงสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่องมากกว่ารัฐบาลที่ผ่านมา สื่อมวลชนวิทยุและโทรทัศน์ตกอยู่ ภายใต้อำนาจของรัฐที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นในเชิงขัดแย้งกับรัฐบาล ทางด้านสื่อหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ยังคงสามารถทำหน้าที่ตรวจสอบ แต่ระดับความเข้มข้นในการวิพากษ์วิจารณ์เป็นไปได้ไปอย่างเบาบาง แตกต่างจากรัฐบาลในอดีตที่สามารถควบคุมสื่อวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐในขณะที่ถูกสื่อหนังสือพิมพ์โจมตีอย่างหนัก ทำให้ผู้วิจัยต้องพยายามหาคำตอบจากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่สื่อมวลชนไม่อาจหลุดพ้นจากการครอบงำจากอำนาจทั้ง 2 ประการมีความชัดเจนเพียงใด แม้การวิเคราะห์สื่อมวลชนจากปัจจัยทางโครงสร้างจะทำให้มองเห็นภาพชัดเจน แต่มิติทางด้านอุดมการณ์และแนวคิดที่มีต่อวิชาชีพสื่อมวลชน เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องถือว่าเป็นผลกระทบอันเกิดมาจากโครงสร้างทางการเมืองทำให้มีผลกระทบต่ออุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวโดยพิจารณาจากแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญา และอุดมการณ์ทางวิชาชีพของสื่อมวลชนในลำดับต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญา และอุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อมวลชน (Professional Ideology)

ในการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาและอุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้วิจัยจะต้องทำความเข้าใจกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับประชาชนมาโดยตลอด สื่อมวลชนได้กลายเป็นสถาบันที่ ถูกคาดหวังจากคนในสังคมในการทำหน้าที่เป็นปากเสียงแทนประชาชน ตรวจสอบอำนาจรัฐในทางมิชอบ ขณะเดียวกัน สื่อมวลชนยังต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง (Structure) ตามกฎระเบียบของ

องค์กร และกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ (Performance) โดยพิจารณาถึงกฎระเบียบ กรอบปฏิบัติทางวิชาชีพเช่น จรรยาบรรณ ตามทฤษฎีบรรทัดฐานทางสังคม (Normative Theories of Media Performance) ผู้วิจัยได้ประมวลบทบาทหน้าที่ โดยรวมของสื่อมวลชนจากนักคิด นักวิชาการ และนักวิชาชีพสื่อมวลชนซึ่งมีอยู่หลากหลาย เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาบทบาทหน้าที่ของสื่อที่มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะทางโครงสร้างของเศรษฐกิจการเมืองที่เป็นปัจจัยกำหนดกรอบการทำงานและอุดมการณ์ของสื่อมวลชนแต่ละชนิด

2.2.1 บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ก่อนที่จะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกรอบที่ควบคุมและกำกับการทำงานของสื่อ ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของสื่อมวลชนในแต่ละสังคมแม้จะถูกจำกัดด้วยโครงสร้างที่ต่างกัน แต่โดยหลักการพื้นฐานแล้วสื่อมวลชนมีหน้าที่เป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในสังคม ประชาชนมีความคาดหวังต่อการทำหน้าที่ ของสื่อในด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ด้านการเมือง สภาพสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และรักษาวัฒนธรรมของสังคมให้คงอยู่ต่อไป

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ปรากฏในหลักวิชาการต่างๆ มักกล่าวถึงสื่อหนังสือพิมพ์แทนความหมายของคำว่า “ สื่อมวลชน ” เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่เกิดขึ้นมาก่อนสื่อกระจายเสียง ในภายหลังวิทยุ และโทรทัศน์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งได้ยึดเอาบทบาทหน้าที่ของสื่อหนังสือพิมพ์เป็นแนวทางขั้นพื้นฐานในการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนซึ่งโดยหลักใหญ่ๆแล้ว ไม่มีความแตกต่างกันมากเพียงแต่สื่อทั้งสองชนิดมีความต่างกันในช่องทาง (channel) ในการสื่อสารเท่านั้น

สุภา ศิริมานนท์ อดีตนักหนังสือพิมพ์และนักต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในยุคเผด็จการ ได้อธิบายหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ไว้ 4 ประการ (นักหนังสือพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: บ.ที.พี.พรินท์ ,2536 : หน้า 30)

- 1.เป็นผู้บอกเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก (inform)
- 2.เป็นผู้แนะนำว่า เราควรคิดอย่างไรในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (suggest)
3. เป็นผู้ปลุกความบันเทิง (entertain)
- 4.เป็นสื่อของการประกาศโฆษณา (advertising medium)

จากคำบรรยายของ ม.จ.ประสพสุข สุขสวัสดิ์ ในวิชาการหนังสือพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2483 ทำให้เห็นว่านอกจากจะตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์แล้ว ผู้ที่ทำหน้าที่สื่อยังควรต้องมีคุณลักษณะสำคัญของนักหนังสือพิมพ์อีก 9 ประการ คือ (เรื่องเดียวกันหน้า 32)

1. ต้องกว้างขวาง (wide acquaintance)
2. ต้องมีไหวพริบในการวิพากษ์วิจารณ์ (critical sense)
3. ต้องรู้ว่าอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงในสาธารณกิจบางอย่างอยู่ที่ไหน (knowledge of inside influence)
4. ต้องมีความรู้ทางเศรษฐกิจ, การเมือง, และการปกครอง (knowledge of economics, politics and government)
5. ต้องมีความอยากรู้อยากเห็น (curiosity)
6. ต้องมีไหวพริบ (resourcefulness)
7. ต้องรู้จักเผชิญต่อเหตุการณ์ (tact)
8. ต้องคึกคักสนใจข่าว (enthusiasm)
9. ต้องเป็นนักเขียน (literary craftsman)

สุภา ศิริमानนท์ (2536) ยังได้ยกตัวอย่างบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจากทัศนะของสื่อมวลชนต่างประเทศอย่าง อแลน ร็อบบิ้นส์ (เรื่องเดียวกัน หน้า 33) ไว้ดังนี้

“ นักหนังสือพิมพ์ที่ดี จะต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับการรู้จักใช้มโนคติเป็นอย่างดี ในอันที่จะแลเห็น เรื่องที่ อยู่ในหิน และข่าวที่อยู่ในลำธาร ซึ่งกำลังไหลเชี่ยวได้ถนัด แล้วทั้งต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดที่เขารู้ และความเห็นที่เขารู้สึก ออกไปสู่ประชาชนได้ในภาษาที่แจ่มกระจ่าง และไม่เยิ่นเย้อ ”

การทำหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของรัฐ และประชาชน ทำให้หนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็นสถาบันสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือทางการเมือง (A Political Instrument) ทำหน้าที่เสริมสร้างระบบสังคมการเมืองให้เข้มแข็งและมั่นคง โดยเสนอข่าวสารที่เป็นความรู้ เพื่อให้เข้าใจโครงสร้างและบทบาททางการเมืองของประชาชนเพื่อแสวงหาทางแก้ไขปัญหาของประเทศร่วมกัน (สมควร กวียะ, 2540 หน้า 25)

W. Schramm และ D. Lerner (1976) อธิบายถึงการเป็นเครื่องมือทางการเมืองของสื่อมวลชนว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่สำคัญในการสร้างความสำนึกทางการเมือง เผยแพร่ข่าวสารที่อยู่ในความสนใจของประชาชน ที่เกี่ยวกับรัฐบาลเพื่อเป็นการเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกับประชาชน นอกจากนี้ยังต้องคอยวิพากษ์วิจารณ์หรือให้คำเสนอแนะสะท้อนกลับไปยังรัฐบาล

McQuail (1987) สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของสื่อไว้ดังนี้

1. Information การให้ข้อมูลข่าวสาร ความเป็นไปในสังคมโลก ซึ่งให้เห็นการดำเนินการทางการเมือง ส่งเสริมความรู้ความก้าวหน้าในสังคม
2. correlation ประสานสัมพันธ์ ส่วนต่างๆ ในสังคมเข้าด้วยกันด้วยการเชื่อมโยงความคิดเห็นของส่วนต่างๆ ในสังคม เวทีสาธารณะแสดงความคิดเห็นอันหลากหลายที่ขัดแย้งไม่โอกาสแลกเปลี่ยนกัน
3. continuity ความต่อเนื่อง คือมีส่วนในการเผยแพร่ความต่อเนื่องของวัฒนธรรมในสังคม ซึ่งให้เห็นวัฒนธรรมหลัก (Dominant culture) วัฒนธรรมรอง (Subculture)
4. entertainment ให้ความบันเทิง สาระบันเทิงเพื่อความสุขของประชาชน
5. mobilization รณรงค์ให้ประชาชนในสังคมมีเป้าหมายร่วมกันในกิจกรรมของสังคม เช่น การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา วัฒนธรรม

แม้สื่อมวลชนจะได้รับมอบหมายให้มีบทบาทหน้าที่อันหลากหลายตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในแต่ละสังคมก็มีความแตกต่างกันไปตามโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองของแต่ละประเทศ ที่กำหนดกรอบและเงื่อนไขที่ต่างกันในรูปแบบของกฎระเบียบ หรือกฎหมายที่แต่ละประเทศนำมาใช้ในการควบคุมสื่อมวลชน

ซีเบอร์ต (Siebert) ปีเตอร์สัน (Peterson) และชแรมม์ (Schramm) (ค.ศ.1956) เขียนไว้ในหนังสือชื่อ Four Theories of the Press เป็นทฤษฎีสื่อสารมวลชนที่อธิบายปรัชญาทางการเมืองเกี่ยวกับการควบคุมสื่อมวลชนในประเทศต่างๆ ที่มีระบบการเมืองและเศรษฐกิจแตกต่างกันไป สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนตลอดจนแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนในแต่ละสังคมการเมืองหรือแต่ละประเทศอาจมีความเหมือนหรือแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข

ทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศนั้น ซึ่งต่างมีเหตุผล อุดมการณ์และปรัชญาทางการเมืองที่แตกต่างกันออก โดยหลักใหญ่ๆแล้วมีด้วยกัน 4 ทฤษฎีคือ

1. อำนาจนิยม (Authoritarianism)
2. อิสระภาพนิยม (Libertarianism)
3. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory)
4. สังคมนิยม (Totalitarianism)

ส่วนสื่อมวลชนภายใต้แนวคิดอิสระภาพนิยม นอกจากจะมีหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิงแก่ประชาชนแล้ว สื่อมวลชนยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพลังความคิดของประชาชนในหลายประเทศที่มีต่อระบบการปกครองและชนชั้นผู้นำ ทั้งในด้านการสนับสนุนหรือการต่อต้านอำนาจรัฐ ดังนั้นการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนอาจจะไปกระทบกระเทือนต่อภาพลักษณ์ของผู้มีอำนาจหรือสันคณอนเสถียรภาพของรัฐบาล จึงปรากฏภาพความขัดแย้งระหว่างสื่อมวลชนกับอำนาจรัฐควบคู่ไปกับสถานการณ์ทางการเมืองมาโดยตลอด

รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ประเทศไทย (ปี 2540) มีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีอิสระภาพนิยมหรือเสรี นิยมจึงให้การคุ้มครองสื่อมวลชนทั้งภาครัฐและเอกชนในการแสดงความคิดเห็นและทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐบาลโดยไม่ตกอยู่ภายใต้ อำนาจรัฐหรือนายทุน ตามมาตรา 39 และมาตรา 41

สื่อมวลชนในระบบอำนาจนิยมมีหน้าที่รับใช้รัฐบาล โดยต้องช่วยส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายของรัฐ เผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง ห้ามไม่ให้สื่อเสนอข่าวในเชิงวิพากษ์วิจารณ์การเมือง เพื่อให้เห็นภาพชัดเจน จึงขอยกตัวอย่างประเทศไทยในสมัยที่รัฐบาลทหารเข้ามามีอำนาจปกครองประเทศ สื่อวิทยุและโทรทัศน์ตกอยู่ภายใต้ระบบอำนาจนิยมมาโดยตลอดตั้งแต่ยุคเริ่มต้น เนื่องจากรัฐเป็นผู้ผูกขาดกรรมสิทธิ์สื่อกระจายเสียงจึงตกเป็นกลไกของรัฐบาลในการเผยแพร่อุดมการณ์ ประชาสัมพันธ์และโฆษณาชวนเชื่อ รัฐบาลทหารมีการใช้อำนาจควบคุมสื่อมวลชนอย่างเข้มงวด มีการออกกฎหมายลิดรอนสิทธิเสรีภาพ มีการใช้กำลังจับกุม คุมขัง สื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นของเอกชนที่ทำการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการ สื่อวิทยุเคยถูกใช้เป็นกระบอกเสียงให้แก่รัฐบาลเช่นใน ช่วง 14 ตุลาคม ปี 2516 จนกระทั่งเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

ปี 2535 ทั้งวิทยุและโทรทัศน์ต่างตกอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ ขณะที่สื่อหนังสือพิมพ์กลุ่มหนึ่งได้ทำหน้าที่ในการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการอย่างต่อเนื่อง

แนวความคิดแบบอิสรภาพนิยมขัดแย้งกับแนวคิดแบบอำนาจนิยม เพราะฝ่ายอิสรภาพนิยมมองว่ามนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล สามารถพิจารณาสิ่งจะได้ด้วยตัวเอง โดยถือว่าสิ่งจะไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้มีอำนาจเท่านั้น และสิ่งจะย่อมเป็นสิ่งที่ค้นพบและปรากฏแก่มนุษย์ที่ใช้ความคิดไตร่ตรองในเหตุและผล มนุษย์จึงมีสิทธิเสรีภาพในการแสวงหาสิ่งจะ ข้อความรู้ได้ด้วยตนเองโดยไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้มีอำนาจ

สำหรับแนวคิด " สื่อมวลชนกับการรับผิดชอบต่อสังคม " (Social Responsibility Theory) เน้นให้สื่อมวลชนมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสาธารณประโยชน์ หลายครั้งที่สื่อต้องเลือกตัดสินใจระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวหรือขององค์กร โดย " แนวความคิดสื่อมวลชนกับความรับผิดชอบต่อสังคม " จะช่วยให้สื่อมวลชนมีสิ่งยึดเหนี่ยวในการทำหน้าที่ เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนตามพื้นฐานเดียวกับแนวคิดแบบอิสรภาพนิยม มีหน้าที่สำคัญ 6 ประการคือ

1. สนับสนุนระบบการเมืองด้วยการนำเสนอข่าวสาร การอภิปรายและการโต้แย้งเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆของส่วนรวม
2. เพิ่มพูนสติปัญญาของสาธารณชนเพื่อให้มีความสามารถปกครองตนเอง
3. ปกป้องสิทธิต่างๆของปัจเจกชน ด้วยการทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมรัฐบาล
4. สนับสนุนระบบเศรษฐกิจโดยจัดให้ผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าและบริการต่างๆได้มาพบกันด้วยการใช้สื่อในการโฆษณา
5. ให้ความบันเทิง
6. รักษาฐานะในทางการเงินของตนเองให้มั่นคง พอที่จะได้เป็นเสรีจากความกดดันต่างๆของบรรดากลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

การอธิบายบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนที่มีความแตกต่างกันไป ตามระบบการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศ McQuail (1994) ได้เรียกกลุ่มทฤษฎีกลุ่มนี้ว่า กลุ่มทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน (Normative Theories of Media) ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน ภายใต้ กรอบเงื่อนไข ค่านิยมในสังคม หรือกฎระเบียบ

McQuail (1994) ได้ระบุลักษณะสำคัญของทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนไว้ดังนี้

- สื่อมวลชนต้องมีพันธกิจอันพึงปฏิบัติต่อสังคม เจ้าของสื่อควรจะเป็นมหาชน
- ข่าวสารของสื่อจะต้องเป็นเรื่องจริง ถูกต้อง ยุติธรรม ตรงไปตรงมา และสอดคล้องกัน
- สื่อต้องทำหน้าที่เป็นเวทีแลกเปลี่ยนทัศนคติอันหลากหลาย
- สื่อควรจะต้องมีเสรีภาพภายใต้การควบคุมตัวเอง
- สื่อจะต้องปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณและมาตรฐานของวิชาชีพ
- ในบางสถานการณ์ สังคมอาจจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ในการศึกษาเรื่อง “การควบคุมของรัฐและการแทรกแซงสื่อมวลชนในรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (พ.ศ.2544-2545)” ผู้วิจัยจะนำแนวคิดดังกล่าวมาอธิบายสื่อมวลชนไทยในอดีตซึ่งมี จุดเริ่มต้นมาจากยุคที่รัฐบาลใช้อำนาจเผด็จการ (Authoritarian) ในการควบคุมสื่อมวลชน จนกระทั่งการเมืองไทยพัฒนามาสู่ยุคประชาธิปไตยมากขึ้น สื่อมวลชนมีอิสระเสรีภาพ (Libertarian) อย่างเต็มที่ จนได้รับการยกย่องจากประชาคมโลกว่า สื่อมวลชนมีเสรีภาพมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่หากรัฐบาลมีแนวโน้มที่จะใช้มาตรการต่างๆ มาควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน อาจนับได้ว่าเป็นการกระทำที่ถอยหลังย้อนกลับไปสู่ความเป็นเผด็จการเช่นในอดีตที่ผ่านมา

2.2.2 อุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อมวลชน (Media Professional Ideology)

การศึกษาเกี่ยวกับปรัชญา และอุดมการณ์ทางวิชาชีพของสื่อมวลชนมีแนวคิดและทฤษฎีที่มองบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในหลายแนวทาง ทางสังคมวิทยา มองว่า อุดมการณ์ทางวิชาชีพ (Professional Ideology) มีอิทธิพลต่อการทำงานของสื่อมวลชน อุดมการณ์ที่กล่าวถึงนี้ไม่ใช่เพียงระบบความคิดความเชื่อของบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงระดับทางสังคมปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมือง ขณะเดียวกันความรักที่มีต่อ

วิชาชีพสื่อมวลชน หรือที่เรียกว่าวิชาชีพนิยม (professionalism) มีผลต่ออุดมการณ์ของสื่อมวลชนเช่นกัน

สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ได้เต็มความสามารถเพื่อรับใช้พันธกิจทางสังคมได้หรือไม่นั้น แม้จะต้องถูกจำกัดอยู่ภายใต้โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ด้วยกรอบบรรยาบรรณที่คอยกำกับมีส่วนปลูกฝังอุดมการณ์แห่งวิชาชีพสื่อมวลชน ขณะที่ปัจจัยทางโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง ก็สามารถทำให้อุดมการณ์ของสื่อมวลชนแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่มีอำนาจกำหนด ในกรณีของนายสรรพศิริ วิริยะศิริ สื่อมวลชนจากสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม อาจเป็นข้อยกเว้นที่สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ของนักวิชาชีพสื่อมวลชนที่ไม่ยอมตกอยู่ภายใต้ อำนาจเผด็จการ ในที่สุดจึงถูกลงโทษด้วยการปลดจากตำแหน่งแต่การต่อสู้ครั้งนั้นเป็นเพียงการต่อสู้โดยลำพัง เสียงที่เรียกร้องเสรีภาพจึงยังไม่ดังพอที่จะปลุกเร้าให้เพื่อนร่วมวิชาชีพหันมาตระหนักและให้ความสนใจเท่าที่ควร (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2543)

ผู้วิจัยจะศึกษาอุดมการณ์ของสื่อมวลชน โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อเพื่อศึกษาระบบและวิธีคิดของนักวิชาชีพสื่อวิทยุโทรทัศน์ และนักหนังสือพิมพ์ในเชิงเปรียบเทียบ รวมทั้งอุดมการณ์ของรัฐที่ต้องการคงไว้ซึ่งอำนาจของตน หลังจากนั้นจึงหาข้อสรุปถึงอุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อมวลชนในการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ให้สื่อสามารถรับใช้พันธกิจที่แท้จริงของสังคมได้

อุดมการณ์ (Ideology)

เมื่อกล่าวถึงคำว่า " อุดมการณ์ " (Ideology) หรือบางครั้งเรียกว่า " อุดมคติ " อาจมีผู้เข้าใจความหมายแตกต่างกันออกไป เนื่องจากเห็นว่า อุดมการณ์ หรืออุดมคติ เป็นความคิดที่มีลักษณะเป็นนามธรรม นักวิชาการต่างให้คำนิยามแตกต่างกันออกไปตามเป้าหมายของเรื่องที่จะศึกษา ถ้าหากลองทำความเข้าใจกับคำว่า อุดมการณ์ หรืออุดมคติ อาจหมายถึง ระบบวิธีคิดของสังคมกลุ่มหนึ่งที่สร้างขึ้นเพื่อให้ เกิดบรรยากาศร่วมกันในการทำกิจกรรมของกลุ่ม

นักวิชาการกลุ่มหนึ่งเชื่อว่า อุดมคติทำให้เกิดพฤติกรรมทางสังคม และเราสามารถศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุดมคติ กับพฤติกรรมทางสังคมได้ด้วยวิธีการที่เป็น

วิทยาศาสตร์ นักสังคมวิทยาจะมองใน 2 ด้าน คือ ด้านหนึ่งตอบปัญหาว่าทำไมกลุ่มชนจึงต้องมีอุดมคติ กล่าวคือ อุดมคตินั้นๆมีประโยชน์อะไรต่อสังคมนั้นๆ ด้านที่สอง อุดมคติทั้งหลายที่มีอยู่ในสังคมมีลักษณะอย่างไร นอกจากนี้สองด้านนี้แล้วนักสังคมวิทยาบางคนยังทำหน้าที่แบบนักปรัชญา คือพยายามคิดหาอุดมคติใหม่โดยอาศัยข้อมูลทางสังคมเป็นพื้นฐานด้วย

ในระยะแรก คำว่าอุดมการณ์ เป็นคำที่ใช้ในความหมายเฉพาะบางคนใช้ในความหมายทางการเมือง ศาสนา และเป็นคำที่มีความหมายเป็นนามธรรม บางคนใช้ในเชิงปรัชญา คำว่า อุดมคติ ideology เริ่มใช้เมื่อค.ศ.1797 แปลตรงตัวว่า Science of ideas คือ ศาสตร์แห่งความรู้ที่แน่นอน ความรู้ที่แท้จริงหรือ ideas สามารถหาได้โดยใช้ ประสบการณ์ (ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง, ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2538)

ต่อมาสมัยพระเจ้านโปเลียน พระองค์ทรงใช้คำนี้ในความหมาย คือเป็นความคิดที่เพื่อเจ้า นักอุดมคติไม่ใช่ นักปฏิบัติ เป็นผู้ที่ดีแต่พูด เป็นความหมายเชิงดูหมิ่นซึ่งยังคงมีมาถึงในยุคปัจจุบัน

ในยุคสมัยของมาร์กซ์ (1859) ได้อธิบายคำว่า “ อุดมการณ์ ” ในความหมายที่ค่อนข้างเป็นกลางว่า “ อุดมการณ์ ” คือ จิตสำนึกหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการเข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเงื่อนไขของกระบวนการผลิตและระบบกฎหมาย การเมือง ศาสนา สุนทรียศาสตร์ และปรัชญา ในแง่นี้อุดมการณ์จึงมิใช่ภาพลวงตาอีกต่อไป (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย:โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและผลกระทบที่มีต่อสิทธิเสรีภาพ,(กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.2542, หน้า 80)

นักสังคมวิทยาคนสำคัญ ที่เป็นผู้นำความคิดเรื่องอุดมคติเข้ามาในวิชาสังคมวิทยา และเป็นผู้ที่เชื่อมแนวคิดของมาร์กซ์เข้ากับสังคมวิทยา คือ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) และคาล มานไฮม์ (Karl Mannheim) ทั้งสองคนนี้เห็นด้วยกับมาร์กว่าอุดมคติมีความสำคัญในการทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง แต่ก็มีความเห็นต่างกันในเรื่องละเอียด เช่น

แนวความคิดเรื่องอุดมการณ์ของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber)

เวเบอร์ (M.Weber) ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำเรื่องศิลปะและศาสตร์ของการวิเคราะห์ทางสังคม ซึ่งยังไม่มีผู้ใดเทียบได้ เนื่องจากวิธีการศึกษาสังคมของเวเบอร์เน้นความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์และสังคมมนุษย์ ความสนใจด้วยการวางตัวเป็นกลางในการศึกษา แมกซ์ เวเบอร์ แม้จะมีความเห็นตรงกับมาร์กซ์ ว่า อุดมคติกับผลประโยชน์มีความสัมพันธ์กัน แต่ก็เห็นต่างกันในเรื่องที่ว่า ในสองอย่างนั้นอะไรเป็นเหตุอะไรเป็นผล ส่วนมานไฮม์ แม้จะเห็นด้วยกับการใช้คำว่า อุดมคติเพื่ออธิบายสังคม แต่ก็ไม่เห็นด้วยกับคำนิยามอุดมคติของมาร์กซ์

แอล ที ซาร์เจนท์ (L.T. Sargent) ถือว่าอุดมคติมีพื้นฐานมาจากระบบคุณค่า (Value System) ของสังคมต่างๆ ดังนั้น สังคมซึ่งมีลักษณะซับซ้อนและขัดแย้งกันเช่นปัจจุบัน จึงมีหลายอุดมคติแต่ละคนอาจถืออุดมคติบางส่วน และถืออุดมคติหลายอุดมคติ หรือจะถืออุดมคติเดียวทั้งหมดก็ได้ เขาถือว่าอุดมคติก็คือการวาดภาพโลกตามที่เป็นอยู่และที่ควรจะเป็น

จอห์น โกดาร์ด (J.Godard) ให้นิยามของคำว่า อุดมการณ์ ในผลงานชื่อ Industry Relation : Economy and Society (1994) ไว้ดังนี้

“อุดมการณ์ หมายถึง เครือข่ายของค่านิยม ความเชื่อและฐานคติต่างๆที่เชื่อมโยงต่อกัน ปัจเจกชนจะนำมาใช้ในการประเมินการทำงานที่ รวมทั้งการให้ความชอบธรรมต่อการกำหนดของสถาบันที่ดำรงอยู่ และความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงมัน... อุดมการณ์ที่แตกต่างกัน มีแนวโน้มจะสะท้อนออกจากการกระทำของแต่ละฝ่ายในลักษณะต่างกัน ซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างกับฝ่ายจัดการ”

อุดมการณ์ ตามความหมายของโกดาร์ด ที่นำมาศึกษานี้เป็นการประเมินถึงหลักการ แนวทางปฏิบัติ และบทบาทหน้าที่ที่เป็นจริง (หรือควรจะเป็น) การให้ความชอบธรรม (หรือการปฏิเสธความชอบธรรม) ต่อความสัมพันธ์ที่สังคมดำรงอยู่ รวมทั้งความต้องการเปลี่ยนแปลง (หรือดำรงรักษา) สภาพทางสังคมที่ดำรงอยู่เดิม ซึ่งความต้องการดังกล่าวจะต้องเชื่อมโยงกับปฏิบัติการในการเปลี่ยนแปลงสังคมบนเวที แห่งการต่อสู้ที่เป็นจริงเสมอ (อ้างถึงในจิตสำนึกและอุดมการณ์ของขบวนการประชาธิปไตยร่วมสมัย, หน้า 209)

ในการศึกษาการผลิตความคิดที่เป็นอุดมการณ์กระแสหลัก ครอบครัวคนส่วนใหญ่ของสังคมนักวิชาการ กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองวิพากษ์อย่าง เกรแฮม เมอร์ดีอค และปีเตอร์ โกลดิง เสนอให้ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการผลิตโดยละเอียด เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนักวิชาชีพสื่อสารมวลชนและศิลปิน/นักสร้างสรรค์ กับกระบวนการแปรรูปความคิดออกมาเป็นรูปแบบและเนื้อหาสื่อประเภทต่างๆ พวกเขาเชื่อว่าโครงสร้างทางบรรทัดฐานหรือธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ เช่นข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานทางวิชาชีพ วิธีปฏิบัติในการรายงานข่าวประจำวัน หรือการผลิตรายการละคร ภาพยนตร์ฯลฯ ข้อจำกัดหรือศักยภาพทางเทคนิคการผลิตและเครื่องมือต่างๆ ได้มีการสะสมต่อเนื่องจนกลายเป็นอุดมการณ์ทางวิชาชีพ (occupational ideology) ที่มีผลต่อจิตสำนึกและการทำงานของนักสื่อสารมวลชน

จากการวิเคราะห์ตามข้อเสนอของ เมอร์ดีอค และ โกลดิง ในการถ่ายทอดอุดมการณ์กระแสหลัก (dominant ideology) ของสังคมไม่ได้เกิดขึ้นด้วยเจตนาของเจ้าของกิจการสื่อสารมวลชน หรือนายทุนคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นไปตามเงื่อนไขและกลไกทางเศรษฐกิจของกระบวนการผลิตในระบบทุนนิยม รวมทั้งโครงสร้างของความเป็นนักวิชาชีพ (occupational ideology) ที่เป็นปัจจัยกำหนดว่าจะผลิตสินค้าวัฒนธรรมประเภทใด และผลิตออกมาอย่างไร

วิชาชีพนิยม (Professionalism)

“ชีวิตหนังสือพิมพ์กินนอนไม่เป็นเวลาวิ่งเต้นไม่หยุดหย่อนในฐานะที่เป็นนักเขียนเรื่องในหนังสือพิมพ์ ข้าพเจ้ามีหน้าที่ที่จะต้องเรียนรู้เรื่องการเมืองมากที่สุดที่จะทำได้

หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง ระเบิดพัฒนีย์ เขียนไว้ในหนังสือ “ ผิวเหลือง หรือ ผิวขาว ” ข้าพเจ้าเชื่อว่า วิชาหนังสือพิมพ์ได้เผยความลับแห่งชีวิตให้ข้าพเจ้าทราบอยู่แล้วโดยตระหนักรวมไปที่กระจกครั้งใดก็เห็นเงาภาพอันแท้จริงปรากฏอยู่เสมอ กระจกเงาที่ดีแล้วย่อมไม่หลอกลอน “ (อ้างถึงใน สุภา ศิริ มานนท์ ,นักหนังสือพิมพ์, หน้า 29)

ข้อความดังกล่าวสามารถอธิบายให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับ “ ความรักในวิชาชีพ ” หรือ “วิชาชีพนิยม” (Professionalism) ได้อย่างชัดเจน แนวคิดเกี่ยวกับ “ ความรักในอาชีพ ” (Professionalism) มีพื้นฐานมาจากอุดมคติหรือแนวคิดเชิงปรัชญาเกี่ยวกับความ

ต้องการที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์ของมนุษย์ วิชาชีพนิยมเกิดจาก ความรักและความภาคภูมิใจในอาชีพของบุคคล ที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ (inspiration) และความมุ่งมั่นในการพัฒนาผลงานอยู่เสมอจนทำให้เกิดความเป็นมืออาชีพ (professional)

วิชาชีพนิยม (Professionalism) หมายถึงการที่กลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งยึดถือว่าความรู้หรือความรอบรู้ เกี่ยวกับอาชีพของตนมีค่า และพยายามผลักดันให้สาธารณชนยอมรับสถานภาพของตนหรือ คือการที่ผู้ ประกอบอาชีพมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพของตนเอง เช่นเดียวกับที่สื่อมวลชนที่มีความศรัทธาในวิชาชีพสื่อมวลชน จึงเรียกได้ว่าเป็น วิชาชีพนิยมของสื่อมวลชน (media professionalism) อาจศึกษาได้จากความสำนึกในบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อพันธกิจในสังคม และการยึดมั่นในจรรยาบรรณของสื่อมวลชน (Code of Ethics) ซึ่งจะสะท้อนไปถึงอุดมการณ์ในการทำงาน

สมควร กวียะ (2537) นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน เขียนหนังสือชื่อ "สื่อมวลชนดลชีวิต" ซึ่งมีเนื้อหาสะท้อนความศรัทธาของตนที่มีต่อวิชาชีพสื่อและอธิบายว่าการทำงานสื่อมวลชนนั้นต้องอาศัยหลักการแนวคิดและทฤษฎี แม้ผู้ที่ไม่เคยศึกษาด้านการสื่อสารมวลชนมาก่อน แต่ก็จะได้ค้นพบได้จากการทำงาน ด้วยเหตุนี้ จึงมีทัศนะต่อ วิชาชีพสื่อมวลชนว่าเป็นวิชาชีพ (Profession) อย่างหนึ่งไม่ใช่เป็นเพียงอาชีพ (Vocation) เท่านั้น"

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมืออาชีพ (Professional)

พันธกิจของสื่อมวลชนที่ต้องรับใช้ประชาชน เป็นเอกลักษณ์สำคัญที่ทำให้สื่อมวลชน มีสถานภาพเป็น วิชาชีพ Max Weber อธิบายความหมายของคำว่า "ความเป็นมืออาชีพ " คือความสามารถที่จะทำงานได้ ตามหลักเหตุผล (Rationality) เป็นไปอย่างมีขั้นตอนและมีระบบ (bureaucratize) และมีประสิทธิภาพ (efficient) ในขณะที่ Durkheim ให้คำนิยามว่า " ความเป็นมืออาชีพ " หมายถึง การลงแรงด้วยจรรยาบรรณและศีลธรรมของกิจการนั้น เพื่อก่อให้เกิดศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจ

Garrison, (1992) กล่าวถึงความเป็นมืออาชีพในหนังสือ Professional News Reporting ว่านอกจากจะต้องมีทักษะความเชี่ยวชาญในการทำงานข่าว และมีจรรยาบรรณแล้วยังจะต้องมีอุดมการณ์ในเรื่องเสรีภาพวิชาชีพ แบบวิชาชีพนิยมเป็นเป้าหมาย (Professionalism as a goal)

Daniel C.Hallin (1996) เชื่อว่าอุดมการณ์ที่สำคัญของนักข่าวต้องมี คือความมีเสรีภาพ (freedom) สื่อมวลชนจะมีความเป็นมืออาชีพเพียงใด นอกจากจะต้องคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วยังต้องทำงานอย่างมีอิสระโดยไม่ถูกครอบงำ

“นักหนังสือพิมพ์อุดมคติ (Homo Journalisticus) ไม่เหมือนพ่อค้า หรือผู้ประกอบการอาชีพอื่นที่มุ่งจะทำอะไรลงไปเพื่อให้ได้ผลสำเร็จในปัจจุบันนักหนังสือพิมพ์ที่ดีจะต้องเป็นศิลปินหน่อยๆ และเป็นนักเลงนิดๆ (man of the World)

ทัศนคติและความภาคภูมิใจเหล่านี้จะเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักข่าวเกิดความรักในวิชาชีพของตนเมื่อเป็นที่ ยอมรับและเป็นที่คาดหวังของสังคมจะนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่อย่างมีอุดมการณ์เป็นแรงผลักดัน และทุ่มเทให้กับงานตามบทบาทหน้าที่ แต่ในโลกแห่งความเป็นจริง สื่อมวลชนยังตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางโครงสร้าง ที่ยังไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายรองรับ ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อสื่อมวลชน กลับกลายเป็นเรื่องของการเรียกร้อง "ความกล้าหาญ" ของสื่อมวลชนในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อสังคมมากกว่าเพื่อองค์กร ทำให้การตระหนักถึงสำนึกในวิชาชีพ และอุดมการณ์ของสื่อมวลชนเป็นเหตุผลสำคัญในการต่อต้านกับอำนาจที่ครอบงำ

จุมพล รอดคำดี (2544) กล่าวว่า “ความทรงจำต่อการเป็นสื่อมวลชนที่มีหลักวิชาชีพ มีศักดิ์ศรี ไม่ยอมให้ผู้ที่ไม่เข้าใจในวิชาชีพเข้ามาแทรกแซงหรือทำลายอุดมการณ์ได้ ย่อมทำให้ผู้ประกอบการวิชาชีพได้รับความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจ และเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง “ (จุลสารสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 16 มิถุนายน – กันยายน 2544)

เมื่อต้องเลือกระหว่างผลประโยชน์ของสังคม หรือผลประโยชน์ของอำนาจที่ครอบงำ ตามหลักวิชาการหนังสือพิมพ์แล้วหนังสือพิมพ์ต้องเลือกการปฏิบัติหน้าที่โดยต้องยึดเอาประโยชน์สาธารณะ ทัศนคติอันพึงมองจากแนวคิดนี้มี 2 ลักษณะ คือ

- 1.หนังสือพิมพ์เป็นศัตรูของรัฐบาลที่เลว รัฐบาลยุคนั้นๆใช้อำนาจปกครองบ้านเมืองโดยถือเอาความสุขสบายของผู้เป็นหัวหน้ารัฐบาล และคณะของเขาเป็นสำคัญกว่าสวัสดิการของพลเมือง

2. หนังสือพิมพ์แล้ว โดยหนังสือพิมพ์นั้นไม่รู้ว่าตนแล้ว หรือรู้ดีแก่ใจว่าตนแล้ว แต่ก็เสแสร้งประกาศยึดถืออุดมคติที่ดี ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว ฝ่ายผู้ดำเนินการปกครองได้มองเห็นว่าหนังสือพิมพ์เช่นนั้นเป็นภัยแก่สังคม หรือมีประโยชน์แต่แก่เพียงบุคคลไม่กี่คน (สุภา สิริมานนท์ , นักหนังสือพิมพ์ , หน้า 120)

ความสำเร็จของเขาวัดด้วยชื่อเสียง ไม่ใช่ด้วยเงิน เขาเหมือนกับนักประพันธ์ ในข้อที่ว่า เขาต้องบรรยายเรื่อง เขาเหมือนศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัย ในแง่ที่เขาต้องแสวงหาความเป็นจริง และต้องเป็นนักวิเคราะห์คั่นคว้า แต่เขาไม่เหมือนกับบุคคลทั้งสองจำพวกนี้ ในข้อที่ว่า เขามีชีวิตอยู่ใน " โลกของการกระทำ " และเขาต้องติดต่อกับคนที่มีสติปัญญาปานกลาง ในบางกรณีการปฏิบัติงานในหน้าที่ของเขาก็ต้องการความกล้าหาญ แต่ในทุกกรณีเขาจะต้องปฏิบัติงานอย่างไม่ทิ้งเกียรติและต้องมีความรู้สึกมั่นในธรรมะของสังคม งานของนักหนังสือพิมพ์เป็นงานที่ลำบากมาก ดังนั้นนักหนังสือพิมพ์อุดมคติ ในโลกนี้จึงมีน้อยเต็มที " (สุภา , เรื่องเดียวกัน , หน้า 71)

บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา (2543) อธิบายปัญหาความขัดแย้งระหว่างสื่อมวลชนกับฝ่ายรัฐบาลเนื่องมาจากบทบาทหน้าที่และอุดมการณ์ที่ต่างกันดังนี้ "หลายครั้งที่สื่อมวลชนถูกกล่าวหาว่าเสนอข่าววิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล เพื่อเป็นการสร้างกระแสให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อรัฐบาล โดยมองว่าสื่อมวลชนเสนอข่าวไม่สร้างสรรค์ ในขณะที่สื่อมวลชนต้องการทำบทบาทหน้าที่ทางการเมืองในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลซึ่งเป็นหน้าที่อันชอบธรรมตามแนวคิดหลักของประเทศเสรีประชาธิปไตย รัฐบาลใดที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบมักเข้าควบคุมและแทรกแซงการนำเสนอความคิดเห็นในเชิงขัดแย้งของสื่อมวลชนที่รัฐกำกับดูแล ในขณะที่ กล่าวหาสื่อมวลชนที่กล้าวิจารณ์รัฐบาลในเชิงลบว่ามีอคติต่อรัฐบาล (กระจกกับตะเกียง:จากระบบโลกถึงรัฐไทย, 2543) ในบางครั้งมีการกล่าวหาอย่างรุนแรงเช่นในรัฐบาลของนายบรรหาร ศิลปอาชาว่าสื่อมวลชนจ้องล้มล้างรัฐบาล

ในทัศนะเกี่ยวกับสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐบาล ดร.สุรัตน์ เมธิกุล อธิบายว่า บางครั้งมีผู้มองสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ว่าเป็นเครื่องมือของฝ่ายค้าน อาจเป็นไปได้ว่าประเทศเสรีประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์ได้กลายเป็นฝ่ายค้านนอกสภา (the press became an extra-parliamentary opposition) เนื่องจากต้องการตรวจสอบและท้วงติงการทำงานของรัฐบาล นับว่าเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาการเมือง (เอกสารงาน

สัมภาษณ์ “ วิทยุและโทรทัศน์กับการพัฒนาสังคมไทยปี 2540 คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 22 พฤษภาคม 2541)

สอดคล้องกับอดีตนักหนังสือพิมพ์อย่างสุภา ศิริमानนท์ ซึ่งอธิบายในเรื่องเดียวกันดังนี้ “เป็นการถูกต้อง ที่จะกล่าวว่า นักหนังสือพิมพ์ก็อาจเป็นนักการเมืองพร้อมๆกันในคราวเดียวได้ แต่โดยหน้าที่ นักหนังสือพิมพ์คือผู้ทำการเปิดโปง ผู้แสวงหาความจริง เพราะเหตุนี้ จึงมิใช่วิสัยที่นักหนังสือพิมพ์จะคอยให้ใครมาเป็นผู้ครอบงำ ในเมื่อตนกระทำหน้าที่แห่งความเป็นนักหนังสือพิมพ์ แม้โดยว่าบุคคลนั้นๆ จะเป็นผู้วิเศษปานใด และหรือแม้จะเป็นประธานแห่งพรรคการเมือง ที่นักหนังสือพิมพ์ได้สังกัดอยู่ก็ตาม (สุภา ศิริमानนท์ , นักหนังสือพิมพ์, หน้า 19) จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความเป็นมืออาชีพ หรือวิชาชีพ นิยมจะช่วยให้สื่อมวลชนปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสื่อ ด้วยการยึดอุดมการณ์ทางวิชาชีพ มากกว่าการปฏิบัติตามอุดมการณ์ทางการเมือง แม้จะมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และกรอบจรรยาบรรณในวิชาชีพสื่อมวลชนไว้มากมาย แต่ในทางปฏิบัติ สื่อมวลชน ในแต่ละสังคมย่อมมีเงื่อนไขทางโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง เป็นปัจจัยกำหนดและควบคุมสื่อมวลชนของแต่ละสังคมให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กร และกฎหมายที่รัฐนำมาใช้ในการควบคุมสื่อมวลชน

ปัญหาที่เกิดขึ้นในวงการสื่อสารมวลชนคือ ขาดการให้ความรู้และปลูกฝังแนวคิดวิชาชีพนิยมขององค์กรสื่อ สถาบันสื่อมวลชนแต่ละแห่งมักทุ่มเทงบประมาณมหาศาลในการลงทุนด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร โดยละเลยที่จะจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพทางด้านวิชาชีพของบุคลากรในองค์กร เมื่อนักวิชาชีพสื่อมวลชนรู้จักและเข้าใจบทบาทหน้าที่ที่แท้จริงของสื่อมวลชน จะทำให้เกิดความรักและมีความยึดมั่นในอุดมการณ์ทางวิชาชีพสื่อมวลชน ดังที่สุภา ศิริमानนท์ อธิบายไว้ ดังนี้

“ ทางหลักการหนังสือพิมพ์เรียกว่าเป็นวิธีการ Promotion ต้องมีการใช้จ่ายเงินจำนวนหนึ่ง เพื่อใช้ในการปลูกฝังศรัทธาที่มีต่ออาชีพให้เกิดแก่จิตใจของคนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาทำอาชีพนี้ ให้มีความรักและเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่นักหนังสือพิมพ์ เพื่อยึดเป็นบรรทัดฐานในการทำงาน “ เขาจะได้รู้จักตัวของเขา ได้เข้าใจในกิจการหนังสือพิมพ์ และได้ใช้วิจารณญาณเลือกสรรอุดมคติของการครองชีวิตที่เขาจะอยู่และตายเพื่อมัน “

ในการศึกษา “ การควบคุมการนำเสนองานและการแทรกแซงสื่อมวลชนในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (2544-2545) ” ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ที่มีอยู่หลากหลายและแตกต่างกัน เพื่อศึกษาระบบและวิธีคิดของนักวิชาชีพสื่อวิทยุโทรทัศน์และนักหนังสือพิมพ์ในเชิงเปรียบเทียบ ควบคู่ไปกับปัจจัยแวดล้อมอันมีผลต่ออุดมการณ์ของแต่ละกลุ่มวิชาชีพ รวมทั้งอุดมการณ์ของฝ่ายควบคุมอำนาจ หรือภาครัฐที่มีต่อสื่อในการโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนเห็นผลงาน เผยแพร่ผลิตซ้ำแต่ภาพพจน์ที่ดีในการทำงาน หากสื่อเสนองานในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดจากการทำงาน ชาวความขัดแย้งภายในขณะเดียวกันความรักที่มีต่อวิชาชีพสื่อมวลชน หรือที่เรียกว่าวิชาชีพนิยม (professionalism) มีผลต่ออุดมการณ์ของสื่อมวลชนเช่นกัน

3. พัฒนาการของการแทรกแซงสื่อมวลชนไทย

นับตั้งแต่ยุคที่ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง การใช้อำนาจเป็นไปอย่างเด็ดขาด ในลักษณะการออกคำสั่งให้เป็นกฎหมายออกมาบังคับใช้ ลิดรอนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมทางการเมืองทั้งสิ้น

สิ่งแรกที่คณะบุคคลในกลุ่มอำนาจจะกระทำคือเข้ายึดและควบคุมการรายงานข่าวของสื่อให้อยู่ในกรอบหรือแนวทางตามที่ฝ่ายผู้ควบคุมต้องการ สื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์จะถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพ หนังสือพิมพ์มีการถูกควบคุมเนื้อหาไม่ให้ขัดแย้งกับการบริหารประเทศของคณะบุคคลเหล่านั้น

ความรุนแรงอันเกิดจากการควบคุมและจัดการกับสื่อที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งถึงขั้นมีการสังเอบตัวผู้คัดค้านอย่างไร้ร่องรอย จับกุมคุมขัง กดขี่สิทธิเสรีภาพมิให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง

ย้อนเหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมา นักหนังสือพิมพ์ได้มีการต่อสู้เรียกร้องให้ยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์.ศ. 2484 (ซึ่งปัจจุบันยังบังคับใช้) เนื่องจากพ.ร.บ.การพิมพ์ฉบับนี้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ หลังจากที่ให้มีคณะบุคคลในกลุ่มทหาร เข้าทำการยึดอำนาจการปกครองจากคณะรัฐบาลพลเรือน พล.ร.ต.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 หรือที่เรียกกันว่า คณะรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน

โดยได้มีคณะบุคคลในกลุ่มทหารที่สูญเสียอำนาจไปแล้วเกาะกลุ่มกันเข้ามายึดอำนาจอย่างฉับพลันอีกครั้งหนึ่ง

คณะรัฐประหารที่นำโดยจอมพลป. พิบูลสงคราม จอมพลผิน ชุณหะวัณ และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และต่อมาบุคคลดังกล่าวได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศอย่างเต็มที่ คณะบุคคลที่มีอำนาจในการออกคำสั่งและสั่งการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน และคณหนังสือพิมพ์เป็นไปในหลายรูปแบบ เช่น การจับกุม คุมขังประชาชน และคณหนังสือพิมพ์ที่วิพากษ์วิจารณ์การบริหารแผ่นดิน

ภายหลังสิ้นยุครัฐประหาร 8 พฤศจิกายน เข้าสู่ยุค คณะปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501 ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเบื้องต้นของการเข้ายึดอำนาจได้ออกคำสั่งเป็น คำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 ควบคุมและสามารถสั่งหนังสือพิมพ์ที่รายงานข่าวขัดแย้งกับการบริหารประเทศ เข้าทำการจับกุมในรูปแบบของการกวาดต้อนประชาชนและนักหนังสือพิมพ์ในข้อหาให้การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และกระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ มีการสั่งประหารชีวิตผู้ที่ถูกกล่าวหาโดยไม่ผ่านขบวนการยุติธรรมในชั้นศาล นับเป็นการปฏิวัติที่ทำลายระบอบประชาธิปไตยอย่างสิ้นเชิง ต่อมาภายหลังการเรียกร้องประชาธิปไตย 14 ตุลาคม 2516 มีการยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้ไป

ในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีการเคลื่อนไหวของนักศึกษาและประชาชนที่ต่างพากันออกมาเรียกร้องประชาธิปไตยจากรัฐบาลยุคเผด็จการของจอมพลถนอม กิตติขจร การเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาและประชาชนยังคงต่อเนื่องมาถึง ช่วง 6 ตุลาคม 2519 หนังสือพิมพ์แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย กลุ่มหนึ่งรายงานข่าวตามความเป็นจริงในขณะที่อีกฝ่ายเป็นเครื่องมือของกลุ่มอำนาจเผด็จการด้วยการออกข่าวโจมตีนักศึกษาและประชาชนที่ออกมาเรียกร้องประชาธิปไตยและขับไล่จอมพลถนอม กิตติขจร รวมถึงสถานีวิทยุของรัฐหลายแห่ง เช่นสถานีวิทยุยานเกราะ ถูกใช้เป็นกระบอกเสียงโจมตีกล่าวหานักศึกษาที่เคลื่อนไหวอย่างรุนแรง สื่อโทรทัศน์ในขณะนั้นไม่สามารถเสนอข่าวตามความเป็นจริง ยกเว้นสถานีช่อง 4 บางขุนพรหม ซึ่งนำโดยนายสรรพสิทธิ์ วิริยะศิริ ที่นำเสนอภาพการเช่นฆ่านักศึกษาประชาชนที่ท้องสนามหลวงมาออกอากาศ ซึ่งภายหลังนายสรรพสิทธิ์ ถูกคำสั่งปลดจากหน้าที่

จนกระทั่งก้าวเข้าสู่ยุคปฏิรูปภายใต้การนำของพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ โดยมีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี ในปี 2519 โดยที่คณะปฏิรูป ก็คือ คณะรัฐประหารนั่นเอง แต่เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงศัพท์เสียใหม่ มีการออกคำสั่งคณะปฏิรูปฉบับที่ 42 หรือที่เรียกกันว่า ประ.42 แปลสภาพเป็นกฎหมายบังคับใช้กับหนังสือพิมพ์ โดยมีอำนาจควบคุมการออกหนังสือพิมพ์อย่างเคร่งครัด จนถึงกับมีการซื้อหัวหนังสือพิมพ์กันในราคาเรือนแสนหรือเรือนล้านบาท การจะออกหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่จะต้องผ่านการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาล หน่วยข่าวกรองแห่งชาติ และสภารักษาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) โดยที่ทั้งสามหน่วยงานจะเป็นผู้พิจารณาเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบโดยไม่มีการอุทธรณ์ใดๆทั้งสิ้น

นอกจากนี้แล้วประ.42 ให้อำนาจครอบจักรวาลสามารถสั่งปิดหนังสือพิมพ์ได้ทันที และยังมีอำนาจในการเซ็นเซอร์ข้อเขียนที่จะนำลงในหนังสือพิมพ์ได้ทุกโอกาส ประ.42 คือข้อตรวจที่ต้องการที่จะพันธนาการคนหนังสือพิมพ์มิให้แดงความคิดเห็นออกสู่สาธารณชนได้อย่างเต็มที่

ประ.42 เป็นเครื่องมือที่คอยปิดกั้นกระแสความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศที่จะแสดงความคิดเห็นอันขัดต่อคณะปฏิรูป นอกจากนี้ ประ.42 ยังเป็นกฎหมายที่ขัดต่อกฎบัตรสหประชาชาติปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

3.1) **รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (2531 – 2534)** เมื่อเข้าสู่รัฐบาลสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทยซึ่งได้รับเลือกจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นนายกรัฐมนตรีบริหารประเทศ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2531 ปรากฏว่ามีรัฐมนตรีในรัฐบาลพลเอกชาติชาย ใช้อำนาจประ.42 สั่งปิดหนังสือพิมพ์รายวัน ที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล นักหนังสือพิมพ์ได้มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งทั่วประเทศ เพื่อรณรงค์เรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกคำสั่งคณะปฏิรูปฉบับที่ 42 หรือ ประ.42 จนในที่สุดจึงประกาศยกเลิก ในวันที่ 11 พฤศจิกายน 2533

ต่อมารัฐมนตรีบางคนยังได้มีการนำเนื้อหาสาระสำคัญบางส่วนของประ.42 แอบแฝงไว้ในร่างพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่ แต่ภายหลังที่มีการทักท้วงจาก

นักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ประกอบกับเมื่อรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณถูกยึดอำนาจโดย คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือ รสช. ร่าง พ.ร.บ.ดังกล่าวก็มีอันตกไป

ภายหลังการบริหารบ้านเมืองประสบปัญหาหอรุมเร้าทั้งปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหา การคอร์รัปชันของรัฐมนตรี จนรัฐบาลได้ฉายาว่า “บุฟเฟต์คาบิเน็ต” ประชาชนเกิดความ ไม่พอใจ รัฐบาลของพลเอกชาติชายจึงถูกกลุ่มทหารเข้ายึดอำนาจโดยคณะรักษาความสงบ เรียบร้อยแห่งชาติหรือ รสช. นำโดยพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 และประกาศว่าจะจัดให้มีการเลือกตั้งภายใน 6 เดือน ระหว่างนั้นมีการแต่งตั้งให้นายอานันท์ ปันยารชุน เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แม้จะเป็นนายกรัฐมนตรีที่เป็นพลเรือน แต่ก็ได้ชื่อ ว่าเป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากการแต่งตั้งของรสช. แม้จะไม่มีกรออกพ.ร.บ.การพิมพ์ใหม่แต่ ก็มีการเร่งพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งพาณิชย์ ภายใต้การชี้แนะ ของคณะรสช. โดยในที่สุดสภานิติบัญญัติก็มีมติให้ผ่านร่างกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ และ ประกาศใช้ในวันที่ 24 มกราคม 2535 โดยสาระสำคัญจะมีผลให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการ หมิ่นประมาทต้องได้รับโทษทั้งทางอาญาและทางแพ่งสูงกว่าเดิมหลายเท่า การกระทำของ รัฐบาลในครั้งนี้องการสื่อมวลชนเองวิเคราะห์ว่าจะเป็นผลเสียต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะกฎหมายฉบับนี้อาจถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือของผู้ประพฤติมิชอบที่อาจนำมาใช้ได้ตอบ หรือยับยั้งการเสนอข่าวหรือบทความของหนังสือพิมพ์ที่แสดงความคิดเห็น หรือการเปิดโปง ความไม่ชอบมาพากลของบุคคลบางกลุ่มได้

นอกจากนี้คณะรสช.ยังได้วางแผนการสืบทอดอำนาจ ด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ตั้งพรรคการเมือง ปรับย้ายวางฐานอำนาจทางการทหาร การเลือกตั้งในยุครสช.มีการซื้อเสียง อย่างหนัก พรรคชาติไทยได้จัดตั้งรัฐบาลและหนุนพลเอกสุจินดา คราประยูรขึ้นเป็น นายกรัฐมนตรี ในเดือนเมษายน 2535 สร้างความไม่ พอใจแก่ประชาชนเป็นสาเหตุให้ ประชาชนคัดค้านและลุกขึ้นขับไล่พลเอกสุจินดาอันเป็นสาเหตุของ “พฤษภาทมิฬ” ในปี 2535

ในช่วงพฤษภาทมิฬนี้เอง ที่สื่อมวลชนวิฤตและโทรทัศน์ไม่สามารถเป็นที่พึ่งของ ประชาชนได้ในการนำเสนอข้อเท็จจริงเนื่องจากถูกควบคุมจากรัฐบาลและทหาร ทำให้ ประชาชนจำนวนมากที่ต้องการทราบความจริงต่างพากันเดินทางออกจากบ้านไปร่วมชุมนุมที่ ถนนราชดำเนินและท้องสนามหลวง ในขณะที่ข่าวสารที่ ปรากฏทางหนังสือพิมพ์แสดงให้เห็น ถึงความรุนแรงของเหตุการณ์ การสังหารหมู่ประชาชนที่มาร่วมชุมนุมทำให้หนังสือพิมพ์หลาย

ฉบับถูกขู่สังปิด หรือถูกข่มขู่ คุกคาม อย่างไรก็ตามภาพเหตุการณ์ความรุนแรงได้ ปรากฏออกสู่สายตาชาวโลกโดยสถานีโทรทัศน์ของต่างประเทศเช่น CNN, NHK, BBC, ABC

บทเรียนจากการปิดกั้นเสรีภาพสื่อมวลชนครั้งนี้ ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาขึ้นในสมัยรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน สมัยที่ 2 ซึ่งเปรียบเสมือนรัฐบาลรักษาการณ์ เพื่อให้มีการปฏิรูปสื่อ และยกเลิกการผูกขาดในการครอบครองกรรมสิทธิ์สื่อกระจายเสียงทั้งวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อให้หลุดพ้นจากการครอบครองของอำนาจรัฐหรือทหาร

3.2) รัฐบาลนายชวน หลีกภัย สมัยที่ 1 (พ.ศ.2535- 2539) หลังเหตุการณ์นองเลือด มีการเลือกตั้งในวันที่ 13 กันยายน 2535 รัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในบรรยากาศของประชาธิปไตยและเสรีภาพที่เปิดกว้างมากขึ้นให้สื่อมวลชนมีอิสระในการทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพียงไม่กี่เดือนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับสื่อมวลชนเริ่มคลอนแคลน รัฐบาลถูกสื่อมวลชนวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักถึงแนวทางการทำงานที่ล่าช้า เกิดความขัดแย้งภายในพรรคร่วมรัฐบาล แม้จะไม่พอใจการทำงานของสื่อแต่รัฐบาลของนายชวนก็ระมัดระวังไม่แสดงท่าทีในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน

ปรากฏการณ์ที่แตกต่างไปจากความขัดแย้งระหว่างรัฐบาล กับหนังสือพิมพ์ในอดีตก็คือ การวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชนไม่ได้พุ่งเป้าไปที่ผู้นำรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงบรรดาส.ส.และนักการเมืองโดยทั่วไป ซึ่งต่างทวิตความไม่พอใจสื่อมวลชนมากขึ้นจนเกิดเหตุการณ์อภิปรายโจมตีหนังสือพิมพ์อย่างรุนแรง ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเป็นเวลานาน 5 ชั่วโมงเต็ม กล่าวหาว่านำเสนอข่าวอย่างขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นจึงควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญให้อำนาจรัฐบาลในการสั่งปิดหนังสือพิมพ์ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์ประท้วงการอภิปรายดังกล่าว

หลังจากนั้นนักการเมืองต่างพากันออกมาวิพากษ์วิจารณ์สื่อมวลชนมากขึ้น รวมไปถึงนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีด้วยเช่นกัน ถึงกับมีการฟ้องหมิ่นประมาท "ได้ผู้" จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ว่าทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงทำให้ถูกเกลียดชังด้วยการวิจารณ์ว่าเป็นเผด็จการในการใช้กำลังสลายม็อบชาวนาที่ กำแพงเพชร

แม้การฟ้องร้องจะเป็นสิทธิอันชอบธรรมในระบบประชาธิปไตย แต่สื่อมวลชนมองว่าการฟ้องร้องที่เกิดขึ้นเป็นมาตรการที่ใช้ปิดปากหนังสือพิมพ์และหวังผลในการปราบสื่อไม่ให้วิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง ในรัฐบาลของนายชวน ยังมีความพยายามที่จะรื้อฟื้นกฎหมายควบคุมและจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในลักษณะเดียวกับปร.42 โดยพยายามผลักดันร่างกฎหมายที่เสนอให้มีการจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ แต่ก็ถูกกระแสคัดค้านจากสื่อมวลชนและนักวิชาการ

เดือนมกราคม 2537 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ให้หลักประกันเรื่องเสรีภาพของสื่อมวลชนอย่างมากที่สุด นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2517 โดยสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับเสรีภาพของหนังสือพิมพ์แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญฉบับที่แล้วมาคือ กำหนดให้อำนาจการสั่งปิดหนังสือพิมพ์เป็นของศาลเท่านั้น จากเดิมที่เจ้าพนักงานการพิมพ์ สามารถใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติการพิมพ์พ.ศ.2484 สั่งปิดหนังสือพิมพ์ได้เลย

อย่างไรก็ตามนักหนังสือพิมพ์กลับไม่ยินดียินร้าย กับการแก้ไขดังกล่าวเนื่องจากเห็นว่าหนังสือพิมพ์ยังไม่มีอิสระเพียงพอ การสั่งปิดหนังสือพิมพ์ควรจะเป็นไปโดยคำพิพากษาของศาลเท่านั้น กลับเพิ่มคำว่า “ คำสั่งของศาล ” ซึ่งตีความได้ว่า เป็นช่องทางให้เจ้าหน้าที่ของรัฐร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งปิดหนังสือพิมพ์ได้แทนที่การดำเนินการฟ้องร้องไปตามกระบวนการปกติซึ่งกินเวลายาวนาน

แม้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะให้การคุ้มครองรายการวิทยุและโทรทัศน์จากการถูกเซ็นเซอร์ยกเว้นในช่วงสถานการณ์ฉุกเฉินและใช้กฎอัยการศึก แต่ยังคงเกิดคำถามเสมอมาว่ารายการวิทยุและโทรทัศน์จะปลอดจากการถูกแทรกแซงได้จริงหรือ บททดสอบเสรีภาพที่แท้จริงของเสรีภาพสื่อมวลชนในปี 2537 อยู่ที่โทรทัศน์และวิทยุซึ่งยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะวิทยุโทรทัศน์ของทหาร ช่วงกลางปี 2537 กองทัพบกได้สั่งปิดรายการวิทยุเช่นนี้วอล์ทอล์คถึง 2 ครั้ง หลังจากที่ได้เชิญนายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ มาออกอากาศและวิพากษ์วิจารณ์พาดพิงถึงทหารอย่างรุนแรง การห้ามรายการวิเคราะห์ข่าว “ รายงานแปซิฟิก ” ออกอากาศกรณีพระยันตระ อมโรภิกขุ ทางช่อง 9 อ.ส.ม.ท.

ช่วงปลายสมัยรัฐบาลชน หลีกภัย เป็นช่วงที่รัฐบาลถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก จากสื่อมวลชน จนกระทั่งนายกรัฐมนตรี ได้กำชับให้มีการสอดส่องการนำเสนอข่าวของ สื่อมวลชนโดยเฉพาะการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่อง เดือนมกราคม 2538 ตรวจข่าวพาดหัวที่ไม่เหมาะสม 10 กุมภาพันธ์ บรรณาธิการนิตยสารอาทิตย์รายสัปดาห์ถูก ตำรวจสันติบาลตักเตือนเรื่องภาพปกและเนื้อหาของบทความเรื่อง “แผนสะเดาะเคราะห์ต่อ อายุรัฐบาล” โดยนำภาพของนายกรัฐมนตรีมาตกแต่งเป็นภาพคนทรงเจ้าเข้าผี

เมื่อใกล้ถึงวันอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้จัดตั้งศูนย์ข่าวเฉพาะกิจขึ้นที่ทำเนียบ รัฐบาลเพื่อชี้แจงและให้ ข้อเท็จจริงแก่ประชาชนในกรณีที่เสนอข่าวหรือการวิเคราะห์ข่าวของ สื่อมวลชนมีความผิดพลาดมีเนื้อหาที่ไม่สมบูรณ์หรือคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริง

ภายหลังรัฐบาลจึงประกาศยุบสภาก่อนการลงมติอภิปรายไม่ไว้วางใจ และ ประกาศให้ มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 โดยที่นายอรรถพล สรสุชาติ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ กล่าวโทษสื่อมวลชนว่ามีส่วนทำให้ประชาชนเข้าใจผิด โดยการเสนอข่าว ไม่ตรงกับความจริง จนรัฐบาลชี้แจงอย่างไรก็ไม่เป็นผล (ผู้จัดการรายวัน 20-21 พฤษภาคม 2538, หน้า 10)

3.3) รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา (พ.ศ. 2538 – 2539) วันที่ที่ได้รับพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ วันที่ 13 กรกฎาคม 2538 นายบรรหาร ศิลปอาชา ได้ประกาศว่าจะไม่ปิดกั้นเสรีภาพของสื่อมวลชน และจะให้ความ เป็นอิสระและความเป็นกันเอง โดยกล่าวว่า “ผมอยากจะทำอย่างไม่มีปิดกั้นเพราะสื่อมวลชน ประดุจเหมือนกระจกเงาส่องให้เราเห็นว่าการทำงานของรัฐบาลเป็นอย่างไร แต่ภายหลังจาก การบริหารประเทศได้เพียงไม่ถึงเดือนรัฐบาลนายบรรหารได้เริ่มมาตรการ เข้มงวดกับ สื่อมวลชน เริ่มจากกรมตำรวจมีคำสั่งกำชับไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ปฏิบัติตามระเบียบการ ให้ข่าวต่อสื่อมวลชนอย่างเคร่งครัด หากใครฝ่าฝืนจะถูกลงโทษทางวินัย (มติชน 28 กรกฎาคม 2538, หน้า 8)

นอกจากนี้หนังสือพิมพ์หลายฉบับประจำวันที่ 5 สิงหาคม รายงานตรงกันว่า นายกรัฐมนตรียังได้สั่งให้ ดำเนินการตรวจสอบประวัติผู้สื่อข่าวประจำทำเนียบรัฐบาลทุกคน อย่างละเอียด โดยเฉพาะผู้ที่เป็นคนจากภาคใต้ ซึ่งอาจใกล้ชิดกับพรรคประชาธิปัตย์ แต่นาย

บรรหาร ปฏิเสธว่าตนไม่ทราบเรื่องนี้ (ไทยรัฐ 6 กรกฎาคม 2538) และนายสมศักดิ์ ปรีศนา
 นันทกุล โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีได้แถลงปฏิเสธข่าวดังกล่าวในวันที่ 7 กรกฎาคม
 อย่างไรก็ตามในวันเดียวกันเจ้าหน้าที่กองสารนิเทศ กองบัญชาการตำรวจสันติบาลได้ขอให้
 ผู้สื่อข่าวประจำกรมตำรวจกรอกประวัติส่วนตัวโดยละเอียดทั้งๆที่ก่อนหน้านี้เคยกรอกประวัติ
 ไปแล้วเมื่อครั้งทำบัตรผู้สื่อข่าว

ต่อมาเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน นายสมัคร สุนทรเวช รองนายกรัฐมนตรี ได้
 กล่าวโทษหนังสือพิมพ์ว่าเป็นต้นเหตุที่ทำให้รัฐบาลเสียหาย จากการสำรวจความคิดเห็น
 ของประชาชน นอกจากนี้นายสมัคร ยังแสดงความเห็นถึงสื่อมวลชนว่า ความยุ่งยากทั้งหมด
 เกิดจากสื่อมวลชนไม่ชอบรัฐบาล จึงคิดทำทุกวิถีทาง

“ กลางคืนโทรทัศน์ก็มีรายการเหยียบย่ำซ้ำเติมรัฐบาลก็ทำได้เพราะมีอิสระเสรี
 ภาพ รุ่งเช้าหนังสือพิมพ์มีทั้งข่าว บทความด่ารัฐบาล กลางวันเปิดวิทยุฟัง ก็มีคนโทรศัพท์เข้า
 มาด่ารัฐบาลทุกวัน การทำโพลออกมาแล้วจะให้มันดีขึ้นมาเป็นไปไม่ได้โพลก็ต้องเลว”
 (เอกสารสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ฉบับพ.ศ. 2540)

กระแสความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลนายบรรหารกับสื่อมวลชน เกิดจากการที่
 สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลบริหารอย่างหนักหน่วง ประกอบกับ
 ภาพลักษณ์ของพรรคชาติไทยที่ถูกองค์กรกลางระบุว่า มีปัญหาการซื้อเสียงมากที่สุดในช่วง
 เลือkestั้งที่ผ่านมา ปัญหาการจัดตั้งคณะรัฐมนตรี โดยมีบุคคลที่ประชาชนไม่ศรัทธาเข้ารับ
 ตำแหน่งรัฐมนตรี จนได้ฉายา “ รัฐบาลยี่ ” ปัญหาภายในพรรคที่ แบ่งออกเป็นหลายขั้ว ปัญหา
 การทุจริตคอร์รัปชัน ความไม่โปร่งใสในการประมูล

โครงการใหญ่ต่างๆ ฉะนั้นเมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักทำให้รัฐบาลเกิด
 ความไม่พอใจ และกล่าวหาว่าสื่อมวลชนจ้องทำลายและล้มล้างรัฐบาล จึงได้มีมาตรการต่างๆ
 คุมเข้มสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้ทำการแทรกแซงการ
 ทำงานของสื่อมวลชนอย่างชัดเจนเกิดขึ้นเมื่อนายวิรัช รัตนเศรษฐี รองเลขาธิการ
 นายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งไปถึงอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ขอให้เปลี่ยนตัวนักข่าวกรม
 ประชาสัมพันธ์ที่จะติดตามนายกฯไปร่วมทำข่าวการประชุมเอเปกที่ประเทศญี่ปุ่น จากนั้น
 ฟองสนาน จามรจันทร์ ผู้สื่อข่าวประจำทำเนียบรัฐบาล โดยให้เหตุผลว่านางฟองสนานชอบ

เสนอข่าวที่ไม่เป็นผลดีกับรัฐบาล และมีความใกล้ชิดกับพรรคประชาธิปไตยในฝ่ายค้าน(ผู้จัดการรายวัน 18-19 พฤศจิกายน 2538)

กรณีนางสาวสมจิตต์ นวเครือสุนทร ผู้สื่อข่าวสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ถูกสั่งย้ายจากทำเนียบรัฐบาลตามคำขอของนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ที่มีไปยังผู้บริหารสถานีโดยให้เหตุผลว่านางสาวสมจิตต์ มักจะใช้คำถามที่รุนแรง และมีเจตนาร้ายต่อรัฐบาล

กรณีการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ที่โทรศัพท์เข้าไปยังรายการวิทยุหลายสถานีและมีการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลอย่างกว้างขวาง พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จึงได้กำชับให้มีการกำกับดูแลมากขึ้น หากไม่ปฏิบัติตามนโยบายของสถานีอาจมีการพิจารณาการเข้าเวลา ต่อมา มีรายการวิทยุถูกระงับการออกอากาศไป 2 รายการ คือ “ เจาะข่าวห้าทุ่ม ” โดยนายสุวัฒน์ ยมจินดา ทางคลื่นเอเอ็ม 1251 และรายการ “ ถนนชีวิต ” จัดโดย ดร.เสรี วงษ์มณฑา ทางสถานีวิทยุทหารอากาศทุ่งมหาเมฆ คลื่นเอฟเอ็ม 102.5 เม็กกะเฮิร์ต

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้มีการหารือร่วมกันระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลเพื่อพิจารณาปัญหาความขัดแย้งระหว่างสื่อมวลชนกับรัฐบาล และระบุว่า มีนักข่าวบางคนชักกักรัฐบาลด้วยท่าทีเชิงก้าวร้าว อาจมีความตั้งใจจะล้มรัฐบาล ในขณะที่บางคนให้ความเห็นว่่าก่อนหน้านี้ สื่อมวลชนก็เคยมีปัญหากับรัฐบาลชุดก่อนเช่นกัน จึงมีการเสนอว่าให้ทำความเข้าใจกันให้มากขึ้น (ผู้จัดการรายวัน 7 พฤศจิกายน 2538)

วันที่ 21 พฤศจิกายน 2538 สมาคมนักข่าวได้เรียกร้องให้รัฐบาลยุติการแทรกแซงสื่อมวลชน โดยในแถลงการณ์ระบุว่า หลังจากที่เกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างบุคคลในคณะรัฐบาลกับสื่อมวลชน กระทั่งมี การกล่าวหาว่าสื่อมวลชนพยายามล้มล้างรัฐบาลและได้มีความพยายามในการแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนไม่ให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระและเป็นกลาง

20 มกราคม 2539 รายการสะกิดข่าว ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ถูกตรวจสอบเนื่องจากเสนอข่าวล้อเลียนการเมือง

7 กุมภาพันธ์ 2539 นายปิยะพันธุ์ วัชรภรณ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีประกาศจะถอดรายการ "มองต่างมุม" ของดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ออกจากผังรายการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ โดยอ้างว่าดร.เจิมศักดิ์ หลงตัวเองและไม่เป็นกลาง

11 กุมภาพันธ์ 2539 รายการ "มองต่างมุม" ออกอากาศเป็นครั้งสุดท้ายภายหลังจากที่ดำเนินการมานาน 4 ปี

18 กุมภาพันธ์ รายการวิทยุ 6 รายการ ที่ดำเนินรายการโดยมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ทางสถานีวิทยุกระจายเสียง FM 101 MHz กองบัญชาการทหารสูงสุด ถูกยกเลิกสัญญาโดยอ้างเหตุผลทางธุรกิจ

1 มีนาคม รายการเวทีชาวบ้านทางช่อง 11 ถูกระงับการออกอากาศ

20 พฤษภาคม กองตำรวจสันติบาล 2 ส่งหนังสือตักเตือนหนังสือพิมพ์ 6 ฉบับ ได้แก่ แนวหน้า สยามโพสต์ มติชน ไทยรัฐ มติชนสุดสัปดาห์ กรุงเทพธุรกิจ ว่าตีพิมพ์ข้อความไม่เหมาะสม ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยอ้างถึงการพาดหัวข่าวในช่วงการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลระหว่างวันที่ 10 -14 พฤษภาคม ที่ใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสมเช่น อภัยศ ทรรราช เผด็จการ โดยที่สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยออกแถลงการณ์ประท้วงและเรียกร้องให้รัฐบาลยุติการใช้อำนาจยับยั้งการทำงานของสื่อมวลชน

18 กรกฎาคม น.ส.สุชาติทิพย์ ทิวะเวช ผู้สื่อข่าวสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ถูกบีบให้ลาออก หลังจากมีรายงานข่าวว่าผู้นำทหารไม่พอใจการซักถามของน.ส.สุชาติทิพย์ และผู้สื่อข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 และช่อง 9 อ.ส.ม.ท. เกี่ยวกับการจัดซื้อรถหุ้มเกราะ

20 กรกฎาคม กองบัญชาการตำรวจสันติบาลมีการสั่งการให้ตรวจสอบประวัติสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญในปัจจุบันจำนวน 20 คน

นอกจากนี้แล้วยังมีการตั้งระงับรายการต่างๆ ทางสถานีวิทยุที่มีการแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับรัฐบาลหรือนำเสนอปัญหาการเรียกร้องของผู้ที่มาชุมนุมประท้วงในบริเวณทำเนียบรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ผู้สื่อข่าวถูกข่มขู่ คุกคาม และถูกลงโทษจากต้นสังกัดจากการรายงานข่าวที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล เช่น ผู้สื่อข่าวของ 9 อ.ส.ม.ท.ถูกตั้งกรรมการสอบสวนกรณีเสนอข่าวนายกรัฐมนตรีไม่เข้าประชุมสภาผู้แทนราษฎร ผู้บริหารสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 มีคำสั่งให้ น.ส.บุญระดม จิตรดอน พ้นจากตำแหน่งผู้สื่อข่าวสายการเมือง เนื่องจากนายกรัฐมนตรีระบุว่านำเสนอข่าวเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล การยกเลิกรายการ เนชั่น นิวส์ทอล์ค ของนายสุทธิชัย หยุ่นที่จัดร่วมกับช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ด้วยเหตุผลว่านายสุทธิชัย ไม่เป็นกลาง

การแทรกแซงสื่อมวลชนของรัฐบาลบริหารเป็นไปอย่างต่อเนื่องและรุนแรงที่สุด จนกระทั่งรศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ นักวิชาการจากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอให้นักวิชาชีพสื่อมวลชนสมัครเป็นสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิเลือกผู้สมัครที่เห็นว่าเหมาะสมเป็นตัวแทนสื่อมวลชน เข้าร่วมยกร่างรัฐธรรมนูญให้ มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

3.4) รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (พ.ศ. 2539- 2540) ระดับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธกับสื่อมวลชนไม่ต่างจากรัฐบาลบริหาร ศิลปอาษาเท่าใดนัก บุคคลในรัฐบาลยังคงกล่าวโทษสื่อว่ามีอคติ ต่อรัฐบาล สื่อมวลชนไม่เป็นกลาง มักเสนอข่าวที่เป็นภาพลบแก่รัฐบาล ปราบกฏการณ์แทรกแซงสื่อมวลชนในรัฐบาลพลเอกชวลิต จึงมีให้เห็นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นความพยายามในการควบคุมทิศทางกรนำเสนอข่าวเกี่ยวกับรัฐบาล การนำเสนอข่าวของช่อง 9 อ.ส.ม.ท.ถูกกดดันอย่างหนักโดยเฉพาะมีการนำมาพิจารณาในที่ประชุม คณะรัฐมนตรีว่าปล่อยให้มีการโจมตีรัฐบาล เช่นรายการของดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง จนในที่สุดมีคำสั่งระงับรายการ “ขอคิดด้วยคน ” ในบางตอน นอกจากนี้ยังมีการออกคำสั่งระงับรายการ “สายตรงจากห้องข่าว” ผลิตโดย เนชั่น กรุ๊ป ทางคลื่นเอฟเอ็ม 97.0 เมกกะเฮิร์ต และสั่งงดรายการประเภทที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการ

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรียังได้กล่าวตำหนิการรายงานข่าวของสื่อมวลชนว่าทำให้ไม่ สามารถไปสู้หน้ากับต่างประเทศได้ มีการมอบหมายให้นายปิยะณัฐ

ข้าราชการ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์และช่อง 11 ให้การเผยแพร่ข่าวสารเป็นไปอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังสร้างแรงจูงใจด้วยการเสนอมาตรการลดเงินภาษีเงินได้นิติบุคคลให้แก่สื่อมวลชนทั้งไทยและต่างประเทศที่สนใจจะเข้าร่วมเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของรัฐบาล

เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในปี 2540 ส่อเค้าเลวร้ายลงเรื่อยๆ ทิศทางข่าวและความคิดเห็นหลักพุ่งเป้าไปที่ ตัวนายกรัฐมนตรีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้ รวมทั้งเกิดความขัดแย้งภายในพรรคร่วมรัฐบาล สถานการณ์ระหว่างรัฐบาลกับสื่อมวลชนมีความตึงเครียดมาตลอด บุคคลในคณะรัฐบาลได้ผลัดกันออกมาแสดงความคิดเห็นต่อการทำงานของสื่อรวมทั้งมีการเชิญตัวแทนสื่อมวลชนทั้งวิทยุโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ร่วม 60 คนเข้าประชุมอย่างเร่งด่วนเพื่อขอความร่วมมือว่าอย่าเสนอข่าวอย่างมีอคติต่อรัฐบาล

วันที่ 3 มิถุนายน 2540 รัฐบาลได้จัดตั้งศูนย์วิเคราะห์ข่าวสาร หรือ “ศูนย์พิฆาตสื่อ” ของรัฐบาล กำกับดูแลโดยร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ในฐานะประธานคณะกรรมการกลั่นกรองงานด้านข่าวสารและสื่อมวลชนเป็นทางออกหนึ่งของรัฐบาลชุดนี้ในการตอบโต้สื่อมวลชนที่รัฐบาลไม่สามารถควบคุมได้ โดยใช้ วิธีออกหนังสือแถลงโต้สื่อมวลชนทุกครั้งที่มีการนำเสนอข่าวเชิงลบกับรัฐบาล รวมทั้งสิ้น 23 ครั้ง และยังให้สันติบาลออกหนังสือเตือนการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนฉบับนั้นๆด้วย

3.5) รัฐบาลนายชวน หลีกภัยสมัยที่ 2 (2539 – 2543) ในช่วงรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัยสมัยที่ 2 ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2539 – ธันวาคม 2543 เป็นช่วงมุมต่างระหว่างภาวะวิกฤตเศรษฐกิจกับบทบาทสื่อมวลชนที่มีเสรีภาพมากขึ้น สภาพการหนังสือพิมพ์แห่งชาติเกิดขึ้นเมื่อปี 2540 เพื่อควบคุมซึ่งกันและกัน และช่วงปลายปีเดียวกันมีการประกาศใช้ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารของราชการ และเป็นช่วงของการจัดตั้งองค์กรอิสระขึ้นมาเพื่อจัดสรรคลื่นความถี่ในวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 โดยเฉพาะที่คงเป็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพสื่ออย่างต่อเนื่องคือความเคลือบแคลงที่ยังมีต่อรัฐบาลว่ายังขาดความจริงใจในการให้สิทธิเสรีภาพสื่อเนื่องจากการพิจารณากฎหมายลูกเพื่อรองรับมาตราดังกล่าวมีแนวโน้มว่าจะจำกัดอิสรภาพของสื่อมวลชน

แม้จะเป็นการเมืองในยุครอยต่อของการปฏิรูปการเมือง มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน แต่ก็ยังไม่มีผลอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ปราบปรามการแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนยังคงมีให้เห็น เช่น กรณีตำรวจสันติบาลใช้อำนาจตามพรบ.การพิมพ์ พ.ศ.2484 ซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ตักเตือนหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ในการนำเสนอข่าวกองกำลังก๊อตอาร์มีบุกยึดโรงพยาบาลราชบุรี เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2543, กรณีคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและกิจการวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติหรือ กกข. ใช้อำนาจสั่งการให้สถานีวิทยุกรป.กลาง ถอดสปรอตข่าวของสำนักข่าวไอเอ็นเอ็น โดยอ้างว่ามีเนื้อหาโจมตีรัฐบาลด้วยถ้อยคำหยาบคาย เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2543, กรณีกองบัญชาการทหารสูงสุด สั่งการให้มีการตรวจสอบเทปก่อนออกอากาศของรายการ "คารวะแผ่นดิน" ที่ผลิตโดยหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ ทางคลื่นเอฟเอ็ม 99.5 เมกกะเฮิร์ต โดยอ้างว่าเป็นการโจมตีรัฐบาลไปในทางเสื่อมเสียเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2543

ปรากฏการณ์ในการแทรกแซงสื่อที่เห็นเด่นชัดไม่ได้เป็นเพียงการแทรกแซงโดยอำนาจรัฐเท่านั้น แต่กลับมีการแทรกแซงโดยอำนาจทางธุรกิจดังเช่นกรณีที่พนักงานของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ร้องเรียนมายังสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2543 ว่าถูกฝ่ายบริหารละเมิดสิทธิและหน้าที่ตามมาตรา 41 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยมีการโยกย้ายนายเทพชัย หย่อง ผู้ช่วยกรรมการผู้อำนวยการใหญ่ฝ่ายข่าว ไปดำรงตำแหน่งที่ปรึกษากรรมการผู้อำนวยการ ภายหลังจากที่ ออกมาเคลื่อนไหวคัดค้านการเข้ามาถือหุ้นของบ.ชิน คอร์ปอเรชั่น ในสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ในสัดส่วนที่ เกินกว่ากำหนดไว้ในร่างพรบ.ประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

และปัญหาการเข้าซื้อหุ้นไอทีวี ของบริษัทชินคอร์ป ซึ่งมีสายสัมพันธ์ กับพตท. ทักษิณ ชินวัตร ได้กลายเป็นที่ มาของคำว่า "สื่อถูกซื้อ" โดยนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ในเหตุการณ์รุนแรงถึงกับมีการใช้ กำลังคือ เหตุการณ์ที่นางสาวมัลลิกา บุญมีตระกูลผู้สื่อข่าวของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ถูกกลุ่มบุคคลที่ อ้างว่าสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์รุมทำร้ายขณะรายงานข่าวการปราศรัยใหญ่หาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ที่ ลานพระบรมรูปทรงม้า เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2543 โดยอ้างว่านางสาวมัลลิกา รายงานข่าวไม่เป็นกลางและเป็นสาเหตุที่ทำให้ถูกมองเช่นนั้น หลังจากเกิดเหตุการณ์นายชวน หลีกภัย ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนถึงสาเหตุที่มีผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์รุมทำร้ายนักข่าวไอทีวีเนื่องจาก ภาพลักษณ์ของไอทีวีเป็นสถานีโทรทัศน์ที่สนับสนุนพรรคไทยรักไทย

3.6) **รัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร** (ช่วงเดือนมกราคม 2544 – มกราคม 2545) ภายหลังจากเข้าบริหารประเทศได้เพียง 1 ปี รัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ในฐานะนายกรัฐมนตรี ถูกกล่าวหาว่าเป็นรัฐบาลที่แทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนมากที่สุด จนสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ได้ประกาศให้ ปี 2544 เป็น “ปีแห่งการแทรกแซงสื่อ” เนื่องจากมีการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐบาลเข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน รวมถึงการใช้อำนาจทางธุรกิจเข้าแทรกแซงการทำหน้าที่ของสื่อซึ่งหลายฝ่ายต่างยอมรับว่ามีอยู่ เพียงแต่ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนเท่านั้น

ส่วนในเรื่องของการเรียกร้องให้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.2484 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุมสื่อมวลชนที่ล้าสมัยและขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ยังคงไม่มีความคืบหน้า และรัฐบาลชุดนี้ก็ไม่เคยแสดงความสนใจหรือสนับสนุนการยกเลิกกฎหมายเผด็จการฉบับนี้แต่อย่างใด

นอกจากนี้กระบวนการปฏิรูปสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อวิทยุและโทรทัศน์ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการร่างพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ที่จะต้องออกมาตามมาตรา 40 ก็ยังไม่มีบุคคลใดในคณะรัฐมนตรี ตั้งแต่นายกรัฐมนตรี ลงมาถึงรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องออกมาแสดงความชัดเจนในการเร่งปฏิรูปสื่อดังกล่าว

ในทางตรงข้ามรัฐบาลได้ดำเนินการใช้สื่อของรัฐ ในการโฆษณาชวนเชื่อผลงานของรัฐบาลอย่างเต็มที่ โดยไม่สนใจเสียงทักท้วงของนักวิชาการและองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนทั้งหลาย นอกจากนี้ยังมีหลักฐานพอจะเชื่อได้ว่ารัฐบาลใช้อำนาจของฝ่ายบริหารเข้าไปแทรกแซงการบริหารงานของสื่อ โดยการสั่งยกเลิกและถอดถอนรายการที่มีลักษณะวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลในหลายกรณีด้วยกัน ปรากฏการณ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าสื่อวิทยุและโทรทัศน์ยังคงตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลอย่างใกล้ชิด

ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลปัจจุบันยังแสดงถึงความพยายามในการเข้ามาแทรกแซงการทำงานของสื่อหนังสือพิมพ์ที่เป็นอิสระจากรัฐด้วยการนำเสนอ “โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อการปฏิรูปสื่อการเพิ่มศักยภาพการทำงานของสื่อ” และพยายามใช้นักวิชาการด้าน

สื่อมวลชนบางส่วนมาวางระเบียบการทำงานของสื่อมวลชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับที่
รัฐบาลต้องการ

สำหรับสาเหตุสำคัญที่รัฐบาลปัจจุบันเข้ามาแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชน
เนื่องจากพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะที่ยังมีคดีปกปิด
ทรัพย์สิน และรอคำตัดสินของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบกับพันตำรวจโททักษิณ ชิน
วัตร มีสถานภาพเป็นนักธุรกิจที่ติดอันดับรวยที่สุดของประเทศ ประกอบกับการได้รับเลือกตั้ง
ด้วยคะแนนเสียงมากที่สุดในประวัติศาสตร์ ทำให้พันตำรวจโททักษิณ มักจะออกมากล่าว
ตำหนิสื่อมวลชน และนักวิชาการที่กล่าวแสดงความคิดเห็นในเชิงวิจารณ์การทำงานของ
รัฐบาลในทุกครั้ง นอกจากนี้พรรคไทยรักไทยยังได้จัดตั้งศูนย์วิเคราะห์ข่าว เพื่อติดตามทิศทาง
การรายงานข่าวของสื่อมวลชนเพื่อรายงานต่อนายกรัฐมนตรีในทุกสัปดาห์ เป็นที่มาของ
กระบวนการในการแทรกแซงการทำงานของสื่อเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล
เกิดขึ้น

4. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พุทธศักราช 2540

ภายหลังที่เกิดเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 กระแสการเรียกร้องให้มีการ
ปฏิรูปการเมืองเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เป็นที่มา
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีทั้งสิ้น 336 มาตรา ประกาศใช้ใน
ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกาเล่มที่ 114 ตอนที่ 55 ก. มีผลบังคับใช้ในวันที่ 11 ตุลาคม
2540 และเป็นกฎหมายสูงสุดของการปกครองของประเทศ

สิ่งที่ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แตกต่างจาก
รัฐธรรมนูญฉบับอื่นที่ ผ่านมาคือ การเพิ่มสิทธิเสรีภาพให้ประชาชนมากที่สุดอย่างไม่เคย
ปรากฏมาโดยมีเนื้อหาสาระสำคัญที่ การเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิด
เห็นในการปกครองของประเทศตามระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการปกครองของรัฐ
ย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งในด้านการให้ การคุ้มครองและการกำหนดหน้าที่ให้
ประชาชนต้องปฏิบัติตาม ถ้าประชาชนไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารของรัฐบาล

ประชาชนจะไม่สามารถพิจารณาหรือตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้อาจนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชัน และความล้มเหลวของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติ

สิทธิและเสรีภาพเป็นแนวคิด และหลักปฏิบัติของประเทศในระบบเสรีประชาธิปไตย เสรีภาพของสื่อมวลชน หมายถึง เสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพแห่งการแสดงออกในระบบประชาธิปไตยนับ นับเป็น "สิทธิมนุษยชน" (Human rights) ขั้นพื้นฐานซึ่งได้ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ข้อที่ 19 ที่กำหนดให้ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก โดยปราศจากการแทรกแซง ในส่วนของรัฐธรรมนูญของไทยฉบับปัจจุบันได้ให้ความคุ้มครองไว้ในมาตรา 39 ที่รับรองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้อย่างชัดเจน

มาตรา 39

บุคคล ย่อมมีเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพ ตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจ ตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อรักษาความมั่นคง ของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ เพื่อลดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้จะกระทำมิได้

การให้นำข่าว หรือ บทความ ไปให้เจ้าหน้าที่ ตรวจสอบก่อนนำไปโฆษณา ในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุ กระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ จะกระทำมิได้ เว้นแต่ จะกระทำในระหว่างเวลาที่ ประเทศอยู่ในภาวะ การสงคราม หรือการรบ แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

เจ้าของกิจการ หนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของ เอกชนรัฐจะกระทำมิได้

มาตรา 60

บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการ ปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 76

รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งการ ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ

นอกจากนี้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังให้สิทธิแก่ประชาชนในการรับรู้ (the right to know) เพราะการที่บุคคลจะมี สิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์และ โฆษณานั้นจำเป็นต้องมีสิทธิในการรับรู้ข่าวสารเสียก่อน ทั้งนี้เพื่อเป็นการรองรับสิทธิของ ประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน กระบวนการตัดสินใจ ดังปรากฏอยู่ ในมาตรา 58 ที่ กล่าวถึงสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ของทางราชการ

มาตรา 58

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารณะในครอบครองของหน่วย ราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะ

กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจะเป็นสิทธิอันชอบธรรม และควรได้รับการส่งเสริม แต่ สิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีข้อจำกัดบางประการ เพราะบางกรณี ที่ข้อมูลข่าวสารไม่สามารถเปิดเผยได้ทั้งหมดอันเนื่องจากเหตุผลทางความมั่นคงของรัฐ หรือ การล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลอื่นได้ ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เป็นสิทธิทางแพ่งและการเมืองข้อที่ 19 และในรัฐธรรมนูญของไทยในมาตรา 58 ได้รับรองการจำกัดสิทธิเสรีภาพนี้ไว้

กระแสความไม่พอใจของประชาชน รวมทั้งนักวิชาการและสื่อมวลชนเองในการควบคุมการรายงานข่าวและเหตุการณ์ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2535 ของอำนาจรัฐและคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ รสช. สื่อวิทยุและโทรทัศน์ถูกควบคุมการนำเสนอข่าว ทำให้ไม่สามารถรายงานสถานการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น เป็นที่มาของความพยายามที่จะปฏิรูปกรรมสิทธิ์สื่อกระจายเสียงทั้งวิทยุ และโทรทัศน์ ให้กระจายออกสู่สาธารณะอย่างแท้จริง ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40

มาตรา 40

คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรมความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

มาตรา 40 เป็นสาระสำคัญและนับได้ว่าจะเป็นจุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของประวัติศาสตร์ของระบบโทรคมนาคม รวมทั้งระบบวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของไทย มาตรา 40 เป็นความหวังของคนไทยทั้งประเทศในการปฏิรูปสื่อกระจายเสียงทั้งในด้านโครงสร้างกรรมสิทธิ์ รูปแบบเนื้อหาตลอดจนแนวทางการบริหารสถานวิทยุและโทรทัศน์ที่เคยตกอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ จะกระจายไปสู่ภาคประชาชนมากขึ้น และเป็นความหวังสำหรับนักวิชาชีพสื่อมวลชนที่จะได้รับการปลดปล่อยจากพันธนาการแห่งอำนาจรัฐ หรืออำนาจธุรกิจ โดยอยู่ภายใต้การจัดการขององค์กรอิสระที่เรียกว่าคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ หรือ กสทช. ฉะนั้นหลายฝ่ายจึงตั้งข้อสังเกตและพยายามผลักดันให้การคัดเลือกคณะกรรมการที่จะเข้ามาเป็น กสทช. ว่า จะต้องเป็นอิสระและจริงจังในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยรวม

มาตรา 41

พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพในการ เสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญโดยไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติ ของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของ กิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจ ในกิจการวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุ โทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนตามวรรค หนึ่ง

ในปัจจุบันการให้สิทธิเสรีภาพแก่สื่อมวลชนตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา ต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นยังไม่ปรากฏผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อมวลชนวิทยุ และโทรทัศน์ที่ยังคงตกอยู่ภายใต้องค์กรที่ กำกับดูแลโดยภาครัฐและทหาร เนื่องมาจากกฎหมายประกอบกิจการวิทยุและโทรทัศน์ยังอยู่ในระหว่างการจัดตั้งองค์กรอิสระคือ คณะกรรมการกิจการวิทยุและโทรทัศน์แห่งชาติ หรือ กสทช. ที่ยังไม่ สามารถดำเนินการได้สำเร็จ เนื่องจากยังไม่ได้ได้รับความสนใจจากรัฐบาลเท่าที่ควร

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2542) ได้ประมวลประวัติศาสตร์ความคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพว่ารากฐานความเชื่อตั้งแต่ ครั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และต่อเนื่องมาถึงสมัยปัจจุบัน ทั้งในด้านกฎหมาย ระบบการปกครองและวัฒนธรรมในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ล้วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับระบบศักดินาและสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แนวความคิดเรื่อง "สิทธิ" ในยุคแรกนั้นเป็นเรื่องของผู้เป็นใหญ่ หรือ " อภิสิทธิ์ชนชั้นปกครองและชนชั้นนำ " สำหรับสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สินก็สอดคล้องกัน คือเป็นสิทธิเสรีภาพของเจ้าและนาย ส่วนไพร่และทาสไม่มี สิทธิ เสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สินของตน มโนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของสามัญชนเกิดขึ้นภายหลังปฏิวัติพ.ศ.2475 และบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญปีเดียวกันเพื่อรับรอง " ศักดิ์ศรีความเป็นคนและเสรีชน " ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย

เสรีภาพของสื่อมวลชนต่างประเทศ

เสรีภาพเป็นแนวคิดหลักของประเทศเสรีประชาธิปไตย แต่แต่ละประเทศจึงมีบทบัญญัติที่ให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยประเทศที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพส่วนมากเริ่มขึ้นในประเทศแถบยุโรป แต่ละประเทศจะมีบทบัญญัติ ไว้ในรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ในยุคเริ่มแรก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ประเทศฝรั่งเศส ยืนยันสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้ในคำขึ้นต้นของรัฐธรรมนูญฉบับแรก ค.ศ.1791 ว่า " เสรีภาพในการสื่อสารความคิด และความคิดเห็นเป็นสิทธิที่มีคุณค่าของมนุษย์ พลเมืองทุกคนจึงพูด เขียน พิมพ์ได้โดยอิสระ"

รัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐเยอรมัน ใน ค.ศ.1949 ระบุว่า " ทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงออกและเผยแพร่ความคิดเห็นอย่างอิสระเสรีทั้งทางวาจา การขีดเขียน และรูปภาพ"

ประเทศเดนมาร์ก ค.ศ.1915 ในรัฐธรรมนูญบัญญัติสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ว่า " ทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นของเขาทางหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้จะต้องรับผิดชอบต่อการถูกฟ้องร้องขึ้นศาล การบังคับให้ ส่งเรื่องไปตรวจก่อน หรือใช้มาตรการที่ถือว่าเป็นการป้องกันไว้ล่วงหน้า นั้น ไม่อาจมีขึ้นได้ "

ส่วนประเทศฟินแลนด์ ค.ศ.1919 ในมาตรา 10 ระบุว่า " พลเมืองของฟินแลนด์ มีเสรีภาพในการพูด การพิมพ์ และในการโฆษณาข้อเขียน รูปและเรื่อง โดยมีต้องมีอุปสรรคขัดขวางให้ส่งเรื่องไปตรวจเสียก่อน"

รัฐธรรมนูญของอิตาลี ปี ค.ศ.1947 มีข้อความว่า “ เป็นที่ยอมรับว่าทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น ด้วยคำพูด การขีดเขียน และการเผยแพร่อื่นๆ การออกหนังสือพิมพ์นั้นไม่ต้องขออนุญาต หรือส่งของให้ ตรวจสอบก่อน “

ประเทศสวีเดน มีรัฐธรรมนูญที่บัญญัติเรื่องสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นเวลา 200 ปีมาแล้วโดยใช้เมื่อ ค.ศ.1809 “ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ หมายถึง เสรีภาพและสิทธิของชาวสวีเดนทุกคนที่จะโฆษณาข้อเขียนของตน โดยไม่มีอุปสรรคจากเจ้าพนักงานผู้ทรงอำนาจ “

เบลเยียม เริ่มใช้รัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่สื่อมวลชนมากกว่าศตวรรษ โดยเข้ามาตั้งแต่ปี ค.ศ.1831และบัญญัติไว้ว่า “ หนังสือพิมพ์ย่อมเป็นอิสระ มีเสรีภาพ การส่งเรื่องให้ตรวจสอบก่อนการตีพิมพ์จึงกระทำมิได้

สวิตเซอร์แลนด์ ในปี ค.ศ.1874 มี บทบัญญัติว่า “ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นย่อมได้รับการรับรอง “

เนเธอร์แลนด์ รัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของพลเมือง ค.ศ.1887 ระบุว่า “ การโฆษณาความคิดเห็นของบุคคลทางหนังสือพิมพ์นั้น ไม่จำเป็นต้องขออนุญาตล่วงหน้าก่อน แต่ทุกคนต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมาย “

สำหรับประเทศในเอเชียอย่างญี่ปุ่น รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่า “ เสรีภาพในการชุมนุม การเข้าสมาคมและการแสดงความคิดเห็นในทางหนังสือพิมพ์และการแสดงออกอื่นๆ ย่อมได้รับความคุ้มครอง” โดยประกาศใช้เมื่อ ค.ศ.1946 หลังสงครามโลกเป็นต้นมา

(รวบรวมโดยสมบุญ วรรณพงษ์, เสรีภาพหนังสือพิมพ์กับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ “ หนังสือ 32 ปี สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิบูลิคิสิเนสพรินท์, 2540) หน้า 38

5.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ การควบคุมของรัฐและการแทรกแซงสื่อมวลชนในรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (2544-2545)” มีผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

1.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน

2.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ของสื่อมวลชน

3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างกรรมสิทธิ์และกระบวนการผลิตของสื่อมวลชน

1.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน

ดวงใจ เสกธีระ (2540) ศึกษา เรื่อง “ ทักษะเกี่ยวกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ ของ นักการเมือง นักวิชาชีพและประชาชน ” พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม (นักการเมือง, นักวิชาชีพ และประชาชน) ยอมรับว่าเสรีภาพเป็นสิ่งจำเป็น แม้จะมีข้อดี เช่นสะท้อนความคิดเห็นอันหลากหลาย ส่งเสริมประชาธิปไตย สามารถทำความจริงให้ปรากฏได้ ขณะเดียวกันมีข้อเสียคือ อาจก่อความขัดแย้งหรือวุ่นวายได้ ทั้งสามกลุ่มต่างเห็นตรงกันว่าเสรีภาพสื่อมวลชนต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย แต่ต้องไม่เป็นกฎหมายที่ควบคุมหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำหน้าที่แสวงหา ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารรวมทั้งการแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้สื่อมวลชนยังควรมีการควบคุมกันเองทางวิชาชีพ

ในประเด็นนี้พบว่า ทักษะที่แตกต่างกันของกลุ่มนักการเมืองที่เห็นวหนังสือพิมพ์ควรมีองค์การของรัฐคอยควบคุมการทำงาน สอดคล้องกับทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory) ที่สื่อต้องอยู่ภายใต้ อำนาจรัฐ เนื่องจากนักการเมืองเป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารประเทศ จึงต้องการให้ทุกอย่างอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐเพื่อสะดวกในการควบคุมของตนเอง ในขณะที่กลุ่มนักวิชาชีพ และกลุ่มประชาชนมีความเห็นว่าสื่อไม่ควรอยู่ในการควบคุมของอำนาจรัฐ

ในงานวิจัยของพรทิพย์ อุทกภาชน์ (2543) เรื่อง “ บทบาทของรัฐต่อการรักษาอำนาจและผลประโยชน์ ” โดยวางขอบเขตในการศึกษากระบวนการร่างกฎหมายจัดตั้งองค์การจัดสรรคลื่นความถี่ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 โดยเปรียบเทียบเนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติ 3 ฉบับ ที่เสนอโดย 3 หน่วยงานคือ ร่างพ.ร.บ.ที่มีรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นเป็นประธานคือคุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์, ร่างพ.ร.บ.ของกระทรวงคมนาคมและร่างพ.ร.บ.ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาปรับปรุงแก้ไขจากร่างที่กระทรวงคมนาคมเสนอและเป็นร่างที่รัฐบาลส่งเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร

แม้จะไม่ได้ศึกษาเฉพาะเรื่องสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน แต่ผลจากการศึกษาพบว่า รัฐมีการรักษาบทบาทในกระบวนการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญมาตรา 40 เกี่ยวกับการจัดสรรคลื่นความถี่ กระจายไปยังภาคประชาชน ในขณะที่รัฐยังคงพยายามรักษาอำนาจเดิมไว้อย่างชัดเจน นับเป็นอุปสรรคสำคัญที่จะทำให้สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนดำเนินไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2540

2.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ของสื่อมวลชน

วิโรจน์ ประกอบพิบูลย์ (2541) ศึกษาแนวคิดและการทำงานของสรรพสิริ วิรยศิริ ในฐานะผู้บุกเบิกการทำงานด้านข่าวโทรทัศน์ของไทยในบริบทของสังคมแต่ละช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสภาพสังคมในช่วง พ.ศ.2463 – 2519 พบว่า สื่อมวลชนถูกกลืนรอนสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารตั้งแต่ยุคเริ่มต้นตั้งแต่มีการกระจายเสียงระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย สื่อมวลชนต่างต้องปรับตัวตามสภาพการณ์และแรงกดดันต่างๆ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือและกลไกของรัฐในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โฆษณาชวนเชื่อ และขณะเดียวกันก็มีการปิดกั้นข่าวสารที่มีผลกระทบต่อรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจ ด้วยความยึดมั่นในอุดมการณ์วิชาชีพสื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงไม่บิดเบือน แม้จะได้รับผลกระทบต่อตำแหน่งหน้าที่การงานนายสรรพสิริได้พยายามประคับประคองความเป็นนักสื่อสารมวลชนที่ดีเสมอมา

ตัวอย่างเช่น กรณีที่นายสรรพสิริ ตัดสินใจนำเสนอภาพเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ที่นักศึกษาถูกรุมทำร้ายและสังหารอย่างเหี้ยมโหดเผยแพร่ในข่าวโทรทัศน์ของ 4 บางขุนพรหม....ในขณะที่สื่อมวลชนแขนงอื่นถูกปิดกั้นในการนำเสนอข่าวนี้ เป็นผลให้นายสรรพสิริ ถูกปลดจากตำแหน่งในเวลาต่อมา นอกจากนี้ยังพบว่าการทำงานที่ด้านบริหารงานสื่อสารมวลชนของนายสรรพสิริคำนึงถึงคุณภาพ และเนื้อหาของข้อมูลข่าวสารมากกว่าผลประโยชน์ทางธุรกิจ ซึ่งเป็นสิ่งที่แทบไม่ปรากฏอยู่ในองค์กรสื่อสารของไทยไม่ว่าในยุคสมัยใดก็ตาม

สมสุข หินวิมาน (2534) ศึกษาเรื่อง " วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ: วิเคราะห์รายการข่าวภาคถ่ายทอด โดยอาศัยการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างและแนวคิด " การครองความเป็นเจ้าอุดมการณ์ " ของ อันโตนิโย กรัมชี่ และ

แนวคิดเรื่อง " กลไกอุดมการณ์ของรัฐ " ของ หลุยส์ อันธูร์แซร์ ผลการวิจัยพบว่า ชาวของวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ เป็นสื่อสารมวลชนที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ทำให้องค์กรผู้ผลิตข่าวมีความขัดแย้งกันระหว่างอุดมการณ์การทำงานแบบข้าราชการกับอุดมการณ์ของนักวิชาชีพ นำไปสู่การตอรองกัน แต่ส่วนใหญ่ยังคงความคิดในแบบข้าราชการในลักษณะความยินยอม

สุวัฒน์ ทองธนากุล (2542) ศึกษา " ปัญหาจริยธรรมและบทบาทของสภากาชาด หนังสือพิมพ์แห่งชาติ" และเผยแพร่ในเอกสารวิจัยส่วนบุคคล 2542 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่น 11 ศึกษาโดยการทดสอบแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจทางจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างพบว่า เมื่อต้องตัดสินใจทางจริยธรรมในการทำหน้าที่สื่อมวลชน ทั้งกลุ่มนักวิชาชีพและกลุ่มผู้อ่าน มีแรงจูงใจทางจริยธรรมที่คล้ายคลึงกันคือ นักวิชาชีพสื่อให้ความสำคัญกับสามัญสำนึกทางจริยธรรม 25.74 % รองลงมา คือมาตรฐานในวิชาชีพ 24.26 % ขณะที่ผู้อ่าน ให้ความสำคัญด้านมาตรฐานทางวิชาชีพ 25 % ส่วนสามัญสำนึกในวิชาชีพ อยู่ที่ระดับ 21.43 %

หนังสือพิมพ์ต้องเผชิญกับปัญหาการตัดสินใจทางจริยธรรมเสมอ ปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบคือ 1.เป้าหมายในการดำเนินงาน 2.แรงกดดันทางธุรกิจ 3.สัมพันธ์ภาพภายในองค์กรของหนังสือพิมพ์ 4.ข้อจำกัดด้านเวลา

3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างกรรมสิทธิ์และกระบวนการผลิตของสื่อมวลชน

ศราวูฒิ หวังสมุทร (2536) ศึกษาเรื่อง อำนาจของนักรการเมืองต่อการนำเสนอข่าวขององค์กรสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) พบว่า การใช้อำนาจของนักรการเมืองเป็นการใช้อำนาจสั่งการเพื่อให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามความต้องการ โดยใช้ อำนาจควบคุมไปใน 2 ลักษณะ คือการใช้อำนาจสั่งการตามระบบ และการใช้อำนาจสั่งการนอกระบบ ซึ่งการใช้อำนาจนี้ก่อให้เกิดผลกระทบและความขัดแย้งในกลุ่มต่างๆ ในระดับความรุนแรงที่แตกต่างกัน นักรการเมืองต้องการคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมการบริหารงาน และการดำเนินงานของอ.ส.ม.ท. ในฐานะกลไกของรัฐในการทำหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ภาพพจน์ที่ดีของรัฐบาล

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติา เพ็ชรแก้ว (2536) ซึ่งศึกษากระบวนการผลิต และลักษณะของอุตสาหกรรมข้าวในประเทศไทย พบว่า มีข้อยืนยันอย่างชัดเจนถึง กระบวนการผลิตและนำเสนอเนื้อหาตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดที่กำหนดไว้ โดยกลุ่มอำนาจต่างๆ และกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการผลิตข้าวมีความสัมพันธ์ อย่างเห็นได้ชัดในเชิงโครงสร้างและสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยปัจจัยเฉพาะทางธุรกิจ ที่มีผลต่อ คุณค่าและเนื้อหา นอกจากนี้ระบบอุตสาหกรรมการผลิตข้าวยังอยู่ภายใต้เงื่อนไขของบริบท แวดล้อมต่างๆทางสังคม เช่น ข้อกฎหมาย ระบบการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นสำคัญ โดย เนื้อหาที่ต่อต้านชนชั้นปกครองจะถูกปิดกั้นโอกาสในการนำเสนอ หรือถูกนำเสนอในลักษณะ ของการบิดเบือนด้วยวิธีการต่างๆ การให้ความสำคัญแก่ประเด็นใดประเด็นหนึ่งมากกว่า การเลือกเสนอข่าวเพียงบางส่วนเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ทำให้เนื้อหาที่เป็นปรปักษ์กับรัฐบาล ถูก นำมาเสนอเฉพาะเนื้อหาที่ สร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลเท่านั้น โดยตัดเนื้อหาที่ กระทบกระเทือนต่อภาพพจน์ที่ดี ของรัฐบาลออก สร้างความเข้าใจเพียงแง่มุมเดียวให้แก่ผู้รับ สาร โดยกระบวนการคัดเลือกข่าวสารดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลและจรรยาบรรณทางวิชาชีพ

สุพัชรินทร์ โพธิทองนาค (2541) ศึกษา “ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างและ การจัดผังรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ผลการวิจัยพบว่า “รัฐใน ฐานะผู้ถือครองกรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของ ได้ใช้อำนาจในการกำหนดนโยบายด้านการปฏิบัติ ภารกิจหน้าที่หลัก การบริหารจัดการรายได้ และการผลิตรายการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้ โครงสร้างองค์กรของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 (สทท.11) มีการปรับเปลี่ยน ไปในท้ายที่สุดจากการเน้นสัดส่วนรูปแบบรายการที่ให้ความรู้ เผยแพร่ ผลงานของรัฐ โดยใช้ เงินงบประมาณในการผลิตจากรัฐ เปลี่ยนเป็นรับเงินสนับสนุนจากองค์การสื่อสารมวลชน แห่งประเทศไทยจำนวน 10% ของผลกำไรของอ.ส.ม.ท. และปัจจุบันเปิดโอกาสให้เอกชนเข้า ไปร่วมดำเนินงานและมีรายได้จากการโฆษณาเชิงภาพพจน์ ทำให้รูปแบบรายการมีแนวโน้ม ไปในเชิงธุรกิจมากขึ้นและตอบสนองความต้องการของผู้ชมในวงกว้างมากขึ้น